

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Kultureel Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W.

Redactie-adres : Sint-Lievensdoorgang 1, 9000 Gent

6de Jaargang, nr. 1

15 januari 1977

Voorzitter : G. Hebbelynck

Onder-Voorzitter : H. Collumbien

Secretaris : R. Van Geluwe

Penningmeester : A. Verbeke

Ruildienst : Van Geluwe-Eggermont A., Maïsstraat 235, Gent

Secretariaat : Maïsstraat 235, Gent. - Tel. 26 23 28

Postrekening : 000-105.04.73-60 - Heemkundige en Historische Kring Gent, Koggestraat 14, Gent

Lidgeld : 200 fr. per jaar.

INHOUD

Gent in 1852	3
De Gilde van Sint-Sebastiaan en de schouwburg van Gent	17
De Gentse donkere putten	21
De Sint-Lievenspoort te Gent	33
Te Gent	37
Vraag en Antwoord	40
Bibliografie	41
Aanvullende Ledenlijst	46

Verantwoordelijke uitgever : G. Hebbelynck, Voorhoutkaai 40, Gent
Elke auteur is alleen verantwoordelijk voor zijn bijdrage.

Uitgegeven met de steun van het Stadsbestuur van Gent en van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

WAARDE LEDEN,

Een groot aantal leden hebben hun bijdrage voor 1977 onmiddellijk gestort. Aan allen : onze oprechte dank. Natuurlijk zijn er nog enkele achterblijvers. Het januari-nummer wordt nog gezonden aan alle leden van 1976. De leden, die hun bijdrage niet voor 1 maart hebben gestort, zullen het maartnummer niet ontvangen.

Het maartnummer zal onder meer de volgende artikels bevatten :

- *Gent in 1853*
  - *De wonderdokter Driesken Nijpers*
  - *Twee voornamelijk sportgebeurtenissen in Gent in 1913 (Carpentier en Pégoud)*
  - *Louis Van Houtte*
  - *De trappen van het stadhuis*
-

OP ZONDAG 23 JANUARI 1977 om 10 u 15 in de zaal van het Natuurmuseum, Sint-Pietersplein, Gent (Ingang : Grote Poort)
Voordracht door de heer M. Macharis over "Gentse Geuzenfamilies en Heraldiek".

OP ZONDAG 20 FEBRUARI 1977 - 10 u 15 - in de zaal van het Schoolmuseum Michel Thiery - St. Pietersplein : "GENT in 1820" gezien door de Hollandse soldaat Wynants. Projectie van kleurdia's genomen door ons medelid René HESPEL naar akwarellen uit het Atlas Goedghebuer. Commentaar : G. Hebbelynck

OP ZATERDAG 26 MAART 1977 - Bezoek aan de Kerk (ST. Stefanus) en het Klooster van de Paters Augustijnen. Samenkomst in de Akademiestraat - aanvang van het bezoek : 15 u tipt. Het bezoek zal besloten worden met een gesponsorde projectie van kleurdia's over de geschiedenis van kerk en klooster. Iedereen welkom, ook de dames.

GENT IN 1852

Vooraleer de gebeurtenissen in 1852 te volgen, vooraf een kijkje in de perswereld. Het weekblad "Artevelde" in 1848 opgericht houdt einde juli op te verschijnen. De uitgever Verbaere had moeilijkheden gehad met het gerecht wegens krenkende artikels.

In de vorige bijdragen werd nu en dan iets gezegd over de beide katholieke kranten Le Journal des Flandres en L'Organe des Flandres. De Lectuur van Le Journal des Flandres, opvolger van Le Catholique des Pays-Bas en waarvan de gebroeders Vergauwen eigenaar waren, werd in 1839 door bisschop Delebecque aan de gelovigen ontraden, terwijl het een verboden blad werd voor de geestelijkheid. Het blad had een liberaal-katholieke democratische strekking. L'Organe des Flandres, opgericht in 1839 door A. Neut, tevens eigenaar van deze krant, richtte zich tot de conservatief katholieken en genoot de steun van de bisschop.

Na de stemming van de wet op het middelbaar onderwijs in 1850, wet waar tegen het episcopaat stelling had genomen, ontstond een breuk tussen de radicaal-liberalen en de liberaal-katholieken, die in hun kritiek op de wet aansloten bij de conservatieven, onder meer ook na de tussenkomsst van de Heilige Stoel (Luykx blz. 109). In de vorige bijdrage werd reeds over Vergauwen gesproken. Er ontstond een toenadering tussen Le Journal des Flandres en L'Organe des Flandres. In maart 1852 versmolten de beide kranten tot een nieuw blad Le Conservateur. "De eenheid in het katholieke kamp kwam daarmee eindelijk tot stand" schrijft E. Lamberts. Vergauwen was eigenaar van de nieuwe krant; het blad werd ook gedrukt bij de oude uitgever van Le Journal des Flandres. In feite verdween dus L'Organe des Flandres van Neut, maar het was de strekking Neut, die overleefde. Le Conservateur was een katholiek conservatief opinie-blad.

In Gent verschenen nu de volgende kranten :

	Strekking	Aantal per week	Oplage	Prijs per jaar
Gazette Van Gent	geen	3	± 350	14 fr.
Le Messenger de Gand	liberaal	6	± 500	48 fr.
Le Conservateur	katholiek	6	—	44 fr.
Den Vaderlander	katholiek	3	± 1000	44 fr.
Den Vlaming	katholiek	3	± 600	12 fr.
Gentsche Mercurius	geen	3	± 700	16 fr.
Le Nouvelliste de Gand	geen	3	—	10 fr.
Broedermin	liberaal- vooruitstrevend	6	—	16 fr.

Na de gemeenteraadsverkiezingen van 1851 blijft de samenstelling van het schepencollege onveranderd : burgemeester : Constant de Kerckhove de Denterghem, schepenen : Ed. Van Pottelsberghe, Napoleon de Pauw, A. Van Lokeren en Dubois.

10 januari : De gemeenteraad bespreekt een verslag van dokter Burggrave in verband met de gezondmaking van de wijk van Sint-Pieters. In de wijk begrepen tussen de Sint-Pietersnieuwstraat, Vrouwstraat, Nederkouter, Bagattenstraat, Savaanstraat wonen meer dan 12.000 mensen. De beluiken van Batavia en van de Bagattenstraat verkeren in een onbewoonbare toestand. Een besluit om de wijk te saneren wordt voorlopig uitgesteld. Dokter Burggrave publiceerde ook een brochure "Projets de cités d'ouvriers pour la ville de Gand". In voornoemde brochure lezen we : "Pour moraliser l'ouvrier il faut avant tout lui faire connaître le bien-être domestique. Les enquêtes ouvertes dans ces derniers temps ont prouvé que ce ne sont pas tant les ateliers qui minent la santé des ouvriers que leurs habitations insalubres. Les quartiers ouvriers sont en général des ruelles et des impasses infectes où les immondices s'amassent faute d'écoulement. Faut-il s'étonner alors des progrès si effrayants des scrofules (= klieren, gezwollen) et du rachitisme. A Gand il existe des agglomérations d'ouvriers au centre même de la cité, autour de la cathédrale de St.-Bavon, entre les Bas-Escaut et la rue Digue de Brabant. Ce sont les plus anciennes, mais aussi les plus resserrées et les plus malsaines impasses du quartier dit des Apôtres". Verder wijst dokter Burggrave nog op de wijken Batavia en het Luizengevecht (in de Kortrijksepoortstraat). Burggrave stelt voor een maatschappij op te richten, die tien grote woonwijken zou bouwen met elk 224 woningen. In het midden van een groot afgesloten vierkant van 162 m zijde staat een bewaarschool. De woningen staan gerangschikt als de spaken van een wiel. Elke woning heeft een benedenkamer en een bovenkamer; voor elke woning is een klein tuintje. Pompen, toiletten, baden en washuis zijn gemeenschappelijk. Op 24 juli zal dit ontwerp in de gemeenteraad worden besproken. Het principe werkersbeluiken te bouwen wordt verworpen, omdat ze beschouwd worden als een soort getto's, waar de politiecontrole moeilijk is en waarbij in geval van troebelen elk beluik een soort citadel kan worden. De gemeenteraad besluit de reglementen van het besluit van 1850 betreffende de beluiken nauwkeurig te doen toepassen. Ook op 27 maart werd over de beluiken gesproken in de gemeenteraad. Gemeenteraadslid Vanderstichelen verklaarde tijdens de bespreking "La pénurie du trésor de la cité ne peut être invoqué pour ajour-

ner indéfiniment l'exécution des mesures dont le conseil reconnaît l'urgence. Si la ville a de l'argent pour subventionner le théâtre, elle doit en avoir pour assainir les quartiers habités par la classe ouvrière". Het probleem gesteld door de beluiken zal nog tientallen jaren op een oplossing wachten.

1 februari : De herbouwingswerken van de kap van het Belfort vorderen snel. In de metaalfabriek Phénix worden de metalen gebinten gegoten.

4 februari : De Melomanen hebben te Brussel uit de handen van de koning een ere-vaandel ontvangen. Op het vaandel staat de volgende tekst : "Offert à la Société des Mélomanes par S.A.R. le comte de Flandres, son président d'honneur, 1852".

6 februari : De jonge Gentse schilder Pauwels, wonende in het Patershol heeft een altaarstuk geschilderd voor de kerk van New-Orléans in de Verenigde Staten. De beeldhouwer Gilles van Gent heeft drie marmeren altaren gebeiteld voor een kerk in Amerika. Beeldhouwer Van Biesbroeck wonende in de Watergraafstraat bij het Engelandgat heeft een prachtig tabernakel van 11,5 voet hoog afgevoerd en bestemd voor de kerk van Saint-Louis in New-Orléans.

7 februari : De wijk van de Brugse poort telt meer dan 6.000 inwoners en hangt af van de parochie Akkerghem. De gemeenteraad verleent jaarlijks een toelage van 400 fr. aan de kerkfabriek voor de kapel op de Elyse Velden.

J. Andries wordt benoemd tot directeur van het conservatorium als opvolger van Mengal.

8 februari : De heer Defrenne, bestuurder van onze Franse opera, is een paar dagen geleden met de lantaren aan de dissel verdwenen een aanzienlijk te kort in zijn kas latende. Hij werd te Deinze aangehouden. Wat zullen we zeggen : 't is liedje van alle jaren. Zo lang er Fransen de kas van de tempel van Thalia zullen besturen, verwachten wij ons aan geen betere slotrekening. (G.v.G.)

15 februari : Gent heeft een café-chantant ! Mits enige centimes boven de geconsacreerde zes centen voor een pint bier zal men de ganse avond in de zaal Sodaliteit kunnen luisteren naar muziek en zang. De zaal Sodaliteit was gelegen in de Korte Meir. Het was de oude kapel van het gewezen Jezüietenklooster uit de Voldersstraat.

Zondag 22 februari : Ter gelegenheid van het uitgaan van de caval-

cade werd een plezierenrein van Antwerpen naar Gent ingericht. De stoet telde 26 nummers, waarvan we er enkele willen vermelden ; een fanfare te paard, de terugtocht uit Californië, in het schildersatelier Teniers, een toneel uit Don Quichotte, het huisgezin Paillasse, Jelle en Mietje : hun vrijage, Jelle krijgt de sleutel, koffievizite, bruiloft. 's Avonds waren de wagens op de Vrijdagmarkt opgesteld en luisterrijk verlicht. De cavalcade lokte natuurlijk een massa toeschouwers. Op zondag 29 februari trok de stoet opnieuw door de stad. In de stoet bemerkte men een schimp op de staatszaken van Frankrijk. Men zag er een Franse haan overwonnen door een Napoleon-tijnse adelaar. Op de wagen zat een personage, die de andere personen op de wagen bij middel van lintjes aan hun neus opleidde. De wagen hing vol decreten dagbladen. Men kon er op lezen :

In naam des volks : Besluit :
Degenen die niet zullen toejuichen,
Zullen naar Cayenne gezonden worden
Om er peper te kweken.

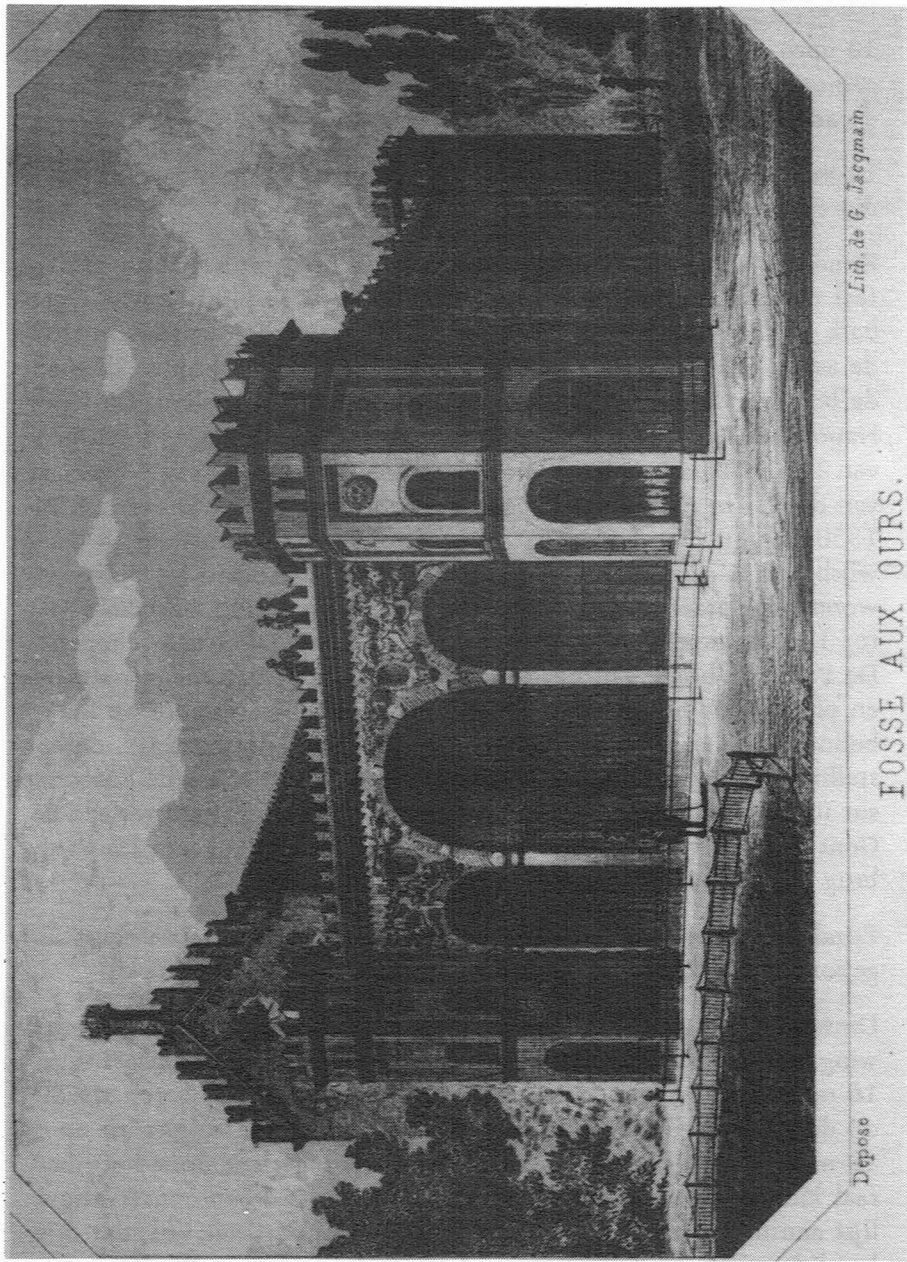
De omhalingen hadden 4.009,51 fr. opgebracht ten behoeve van de armen. De stedelijke overheid, van zodra ze op de hoogte was van deze mascarade, verbood deze betoging. De prins-president Lodewijk-Napoleon kon er niet om lachen en over het gebeuren werd rekening gevraagd aan de Belgische regering.

21 februari : Aan het atheneum wordt de studentenkring " 't Zal wel gaan" opgericht. Een van de stichters, Julius Vuylsteke, samen met enkele vrienden en aangemoedigd door hun leraar J.F.J. Heremans, zullen de strijd aanbinden tegen de verfransing. Wat later zal " 't Zal" een bond voor hogeschoolstudenten worden.

10 maart : de 95e bloemententoonstelling wordt in het Casino geopend. De hertog van Brabant en de graaf van Vlaanderen bezochten de tentoonstelling.

17 maart : De maatschappij voor natuurhistorie (dierentuin) heeft reeds 2.876 leden. Er werden 1.400 familieabonnementsen uitgereikt naast 1.074 persoonlijke abonnementsen.

27 maart : De omhalingen door de buurtdekens bij het afsterven van de koningin heeft ongeveer 12.000 fr. opgebracht. De gemeenteraad beslist deze som te storten voor de bouw van de kapel te Laken. Naast deze geldinzameling werden ook door enkele verenigingen intekenlijsten verspreid voor hetzelfde doel.

Lith. de G. Jacqman.

FOSSE AUX OURS.

Déposé

2 april : De jaarlijkse prijskamp voor het vet vee, die tot heden in het lokaal Sint-Agnete werd gehouden, wordt nu op de Koornmarkt ingericht.

13 april : Heden overleed Karel Manilius, grondeigenaar en gewezen gemeenteraadslid. Volgens de Wegwyzer van Gent was hij een van de achtbaarste burgers van de stad.

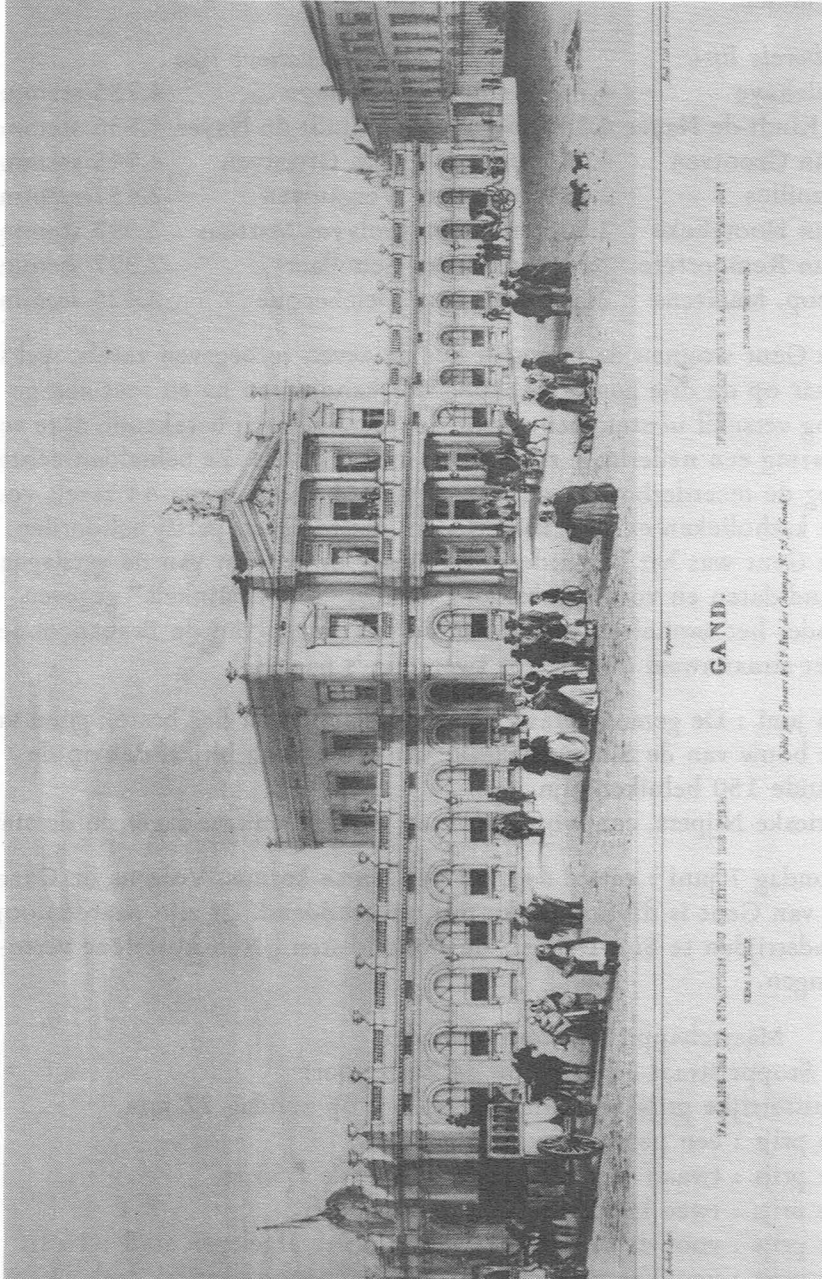
14 mei : Vanaf 17 mei zal het krijgsmuziek alle maandagen in de dierentuin een concert geven van 18 u. tot 20 u.

Zondag 16 mei : Heden werd een nieuwe brug bij het Spanjaardkasteel plechtig ingehuldigd in aanwezigheid van de minister van Openbare Werken Van Hoorebeke. Om halfvier meldden kanonschoten de aankomst van de minister aan. De brug, die een houten draaiende brug verving, werd ontworpen door schepen Napoleon De Pauw. Napoleon De Pauw werd geboren te Gent in 1800 en was een neef van Lieven Bauwens langs moeders zijde. Hij behaalde het diploma van dokter in de rechten en studeerde daarna nog in Duitsland. In 1830 was hij orangist. Vanaf 1842 doceerde hij een cursus in de wijsbegeerte aan de Gentse universiteit; in 1845 werd hij buitengewoon hoogleraar en in 1854 gewoon hoogleraar. Hij was van 1842 tot 1854 schepen van openbare werken. Gent dankt aan schepen De Pauw de bouw van het stapelhuis, de aanleg van nieuwe straten en pleinen, de bouw van de rijschool, waarbij hij waakte op het behoud van het klein begijnhof in de Lange Violettenstraat, de herstelling van het Belfort. In 1853 publiceerde hij de studie "Mémoire sur un nouveau système de pont mobile". N. De Pauw overleed te Gent op 16 oktober 1859. Heden nog herinnert de naam De Pauwbrug aan de Schoolkaai aan schepen N. De Pauw.

Zondag 30 mei : Heden zijn 250 Duitse uitwijkelingen te Gent aangekomen om sloop te gaan over Liverpool naar New-York.

Dinsdag 8 juni : Heden hadden verkiezingen plaats voor de vernieuwing van de helft van de Kamer van volksvertegenwoordigers. Op 16 mei verscheen een liberaal kiesmanifest, waarin gewezen werd op de verwezenlijkingen van het liberaal ministerie Rogier en op 18 mei had een pol plaats op het stadhuis ingericht door het liberaal kiesgenootschap. Naast de liberale lijst werd een conservatieve lijst aan het publiek voorgesteld. Ons verwondert het wel, dat drie kandidaten op beide lijsten voorkomen; kandidaten, die dus het vertrouwen genieten en van de liberale partij en van de conservatieve

Paris.

Paris.

FAÇADE DE LA CHAMBRE DES DÉPUTÉS DE PARIS.

GAND.

PROFITEZ-VOUS DE LA GRANDE OCCASION.

VERS LA VOIE

VERS LA VOIE

Publié par Thiers & Cie Rue des Capucines, N° 25, à Paris.

partij. Er waren 5.792 stemgerechtigden en 4.968 kiezers - een zeer hoog percentage - namen aan de stemming deel. Meerderheid : 2.485 stemmen.

<i>Liberale lijst</i>		<i>Conservatieve lijst</i>	
Delehayé	4.735 stemmen	Delehayé	4.735 stemmen
't Kindt-de Nayer	4.836 stemmen	't Kindt-de Nayer	4.836 stemmen
Van Grootven	4.745 stemmen	Van Grootven	4.745 stemmen
Manilius	2.529 stemmen	Vergauwen	2.457 stemmen
Van Hoorebeke	2.563 stemmen	Solvyns-Martens	2.392 stemmen
Van Remoortere	2.519 stemmen	Schollaert	2.397 stemmen
Leop. Maertens	2.532 stemmen	Delebecque	2.425 stemmen

Te Gent wonnen de liberalen dus de zeven te begeben zetels, wel is waar op de drie gemeenschappelijke kandidaten na en met een gering verschil in stemmen. Voor de liberale partij betekende deze verkiezing een nederlaag; ze verloren twaalf zetels. Ze behielden echter nog de meerderheid in de Kamer met 61 zetels tegen 44 zetels voor de katholieken en drie kamerleden, die tot geen partij behoorden. Te Gent was het bijzonder druk. Voor de woonst van de verslagen kandidaten en voor het bisdom werden "schomminkels" gegeven onder het aanheffen van kreten en het zingen van de Brabançonne. Het straatlawaaï duurde tot twee uur 's nachts.

26 juni : De gemeenteraad keurt de plannen en het bestek goed voor de bouw van de Sint-Annakerk. Uit een verslag blijkt, dat op de Muide 150 beluiken zijn.

Drieske Nijpers, een wonderdokter, is reeds enkele dagen in de stad.

Zondag 7 juni : eerste dag van de Gentse kermis. Volgens de Gazete van Gent is dit jaar de kermis onbeduidend. Er zijn paardenloopwedstrijden te Sint-Denijs; de Fonteinisten geven kosteloze vertoningen.

Maatschappij De Ware Vrienden

Stoppelstraat 35 Gent bij de Zottepoort

Luisterrijke prijskamp met de krulbol op zondag 27 juni.

1e prijs : een pendule; waarde : 85 fr.

2e prijs : twaalf lepels en vorken; waarde : 53 fr.

3e prijs : twee kandelabers; waarde : 26 fr.

4e prijs : voor de deelnemers van de verst afgelegene stad : 15 fr.

5e prijs : voor de maatschappij met het grootst aantal deelnemers : 15 fr.

Er waren 220 deelnemers. De zondag werd er gebold van 14 uur tot 2 uur, 's nachts. De maandag werd er nog gebold van 's middags tot 18 uur.

Maandag 28 juni : Op 24 april had de gemeenteraad beslist jaarlijks prijzen uit te reiken om de gezinnen aan te moedigen hun woning rein te houden. Een uitgave van 3.000 fr. werd gestemd, verdeeld in 77 prijzen van 20 fr. en 118 prijzen van 12 fr. Heden werden de prijzen op het stadhuis uitgereikt. Als prijzen werd geschonken : beddegoed, bedden, dekens, stoelen, keukenvuren, katoen, zakdoeken. Sommige gezinnen hebben gevraagd hun pand in de Berg van Barmhartigheid te lossen.
's Avonds waren er talrijke bals en veldfeesten.

Dinsdag 29 juni : Het Weldadigheidsbureau houdt een grote brood uitdeling voor de armen van de stad.

Op het architraaf van de hoofdgevel van het station werd het bronzen beeld van de Maagd van Gent, werk van beeldhouwer Geefs, geplaatst. (1) De bouw van het station is praktisch voltooid. Het werd getekend door de architect Payen, die ook de stations van Oostende, Brugge, Leuven en Manage heeft getekend.

30 juni : In juli zullen de achttien winkels in de Van der Donckdoorgang verpacht worden.

1 juli : Heden zal de genie het laatste deel van de vestingen van het Spanjaardkasteel doen springen. Men zal 2.500 kg. buskruit gebruiken om een muur van honderd meter lengte en buitengewone dikte op te blazen.

Zondag 4 juli : Heden hebben er volksspelen plaats bij de Keizerpoort, nl. ringsteking, "goeljacht op het water", prijskamp in het muilentrekken, enz.

14 juli : Er is in de stad een omnibusdienst ingericht naar het zwembad van de heer Dossche aan de Overzet. Voor enige centen voert men er de liefhebbers naar toe.

24 juli : Aan een rapport aan de gemeenteraad ontlene we het volgende : In 1849 hebben 175 armen van het platteland zich gevestigd in beluiken van de St.-Lievensstraat en de Brusselsestraat. In 1850 kwamen er 202 bij en in 1851 nog eens 251. Enkele jaren geleden heeft men een beluik gebouwd op Sint-Pieters (de beluiken van de Voetweg). Thans wonen er 1.500 mensen; velen komen van

het beluik Batavia en werden daar vervangen door arme buitenlieden. De Sint-Pietersparochie heeft aan 85 kinderen de nodige klederen bezorgd voor de plechtige communie, daar de ouders niet in staat waren hun kinderen te kleden.

8 augustus :: De bouw van het tehuis voor blinden op de Coupure vordert goed.

20 augustus : Bij al de boekhandelaars werd het boek "Les deux Cours et les Nuits de Saint-Cloud. Moeurs, débauches et crimes de la famille Bonaparte" aangeslagen.

Drie geschilderde ramen zijn in de ramen boven het hoogaltaar van de Sint-Niklaaskerk geplaatst. Ze vormen een geheel en stellen de hemelvaart van Christus voor.

21 augustus : De stad heeft aan het Ministerie van Openbare Werken een toelage van 6.000 fr. gevraagd voor herstellingswerken aan de Sint-Baafsabdij. Het ministerie heeft geantwoord, dat de stad voor een deel moet tussenkomen. De gemeenteraad is van oordeel, dat de stad Gent verplicht is belangstelling te betuigen voor zijn oude gebouwen en keurt een uitgave van 1.500 fr. goed. Het is dank aan schepen Van Lokeren, dat de ruïnes van de Sint-Baafsabdij bewaard werden. Guislain vraagt ook aandacht voor het stadhuis, waarvan de zijde langs de Hoogpoort volkomen in verval is.

Een der twee achthoekige paviljoenen aan de Dampoort is bouwvallig en wordt thans hersteld. Deze twee paviljoenen werden gebouwd in 1830 en werden gebruikt voor het innen van de octrooirechten.

22 augustus : De heer A. Gevaert, onze bekwame jonge maëstro, heeft een nieuw koor gecomponeerd getiteld "De Maegd van Gent" en dit opgedragen aan het Willemsfonds, dat er mee zal meedingen in de prijskamp te Brussel. Het zangstuk op verzen van W. Rogghé is in een brede statige trant geschreven.

F.A. Gevaert werd geboren te Huise bij Oudenaarde op 31 juli 1828. Hij studeerde aan het conservatorium te Gent, werd organist aan de jezuïtenkerk te Gent in 1843 en behaalde de prijs van Rome in 1847. In 1852 zal hij zich te Parijs vestigen, maar kwam toch nog nu en dan naar Gent. In 1871 werd Gevaert directeur van het conservatorium te Brussel. Gevaert overleed te Brussel op 24 december 1908.

2 september : In een schrijven van bisschop Delebecque van 2.9. 1852 aan de priesters van zijn bisdom wordt betreurd, dat anti-

katholieke doctrines verspreid worden te Gent. (2) Ten einde de verspreiding van de dwaling te voorkomen moet er gewezen worden op de nota's in verband met de wijsbegeerte gedicteerd te Gent. De bisschop looft de wijsbegeerte "la protectrice et la soeur de la théologie". "Mais cette philosophie bâtarde, orgueilleuse, insolente, qui ose blasphémer les choses divines, ne vient pas d'en-haut, et jamais nous ne permettrons que notre silence contribue à lui laisser lever la tête parmi nous". Daarna worden de stellingen, die in de cursus van moraalfilosofie zouden verdedigd zijn, weerlegd. Het betreft de vasten, de kuisheid, het aanbidden van beelden, het bidden, de erfzonde. De tekst is opgesteld in het Frans en niet in het Latijn, zeker opdat het rondschrijven ook aan het publiek zou medegedeeld worden. De tekst verschijnt dan ook in *Le Conservateur*. De *Gazette van Gent* van 10 september geeft de inhoud van het schrijven van de bisschop weer. In een brief, gezonden aan *Le Conservateur* en die ook verschijnt in *Le Messenger de Gand* van 9 september betreurt rector E. Mandelier, dat de omzendbrief verscheen tijdens de vakantieperiode en op het ogenblik, dat prof. Wagener in het buitenland verblijft. "Le mot d'ordre donné aux feuilles catholiques est d'attaquer l'enseignement de l'état" meent *Le Messenger de Gand* van 15 september.

Op 18 september verschijnt in dezelfde krant een antwoord van prof. Wagener. Hij betreurt, dat zijn stellingen onjuist of onvolledig zijn weergegeven. Uit het antwoord van prof. Wagener nog de volgende citaten : "L'enseignement philosophique devient tout à fait impossible dès qu'on exige qu'il soit entremêlé de théologie. Bien souvent j'ai répété dans mes cours que la raison ne sait pas tout démontrer, qu'il y a des vérités qui ne sont pas de son domaine. La philosophie doit rester dans sa sphère et c'est pour cela que j'ai dit par exemple, que la doctrine du péché original n'est pas du nombre des vérités philosophiques". Hiermede was het incident besloten. Dit was trouwens niet het eerste geval. In 1829 had de vicaris-generaal van het bisdom Gent in de vastenbrief van 1829 bepaalde delen uit een cursus van strafrecht van professor J. Haus veroordeeld. "Et que doit-on attendre de semblables écoles sinon des enfants de Bélial, c'est-à-dire des enfants incapables de tout joug, sans connaissances de leurs devoirs les plus sacrés et uniquement occupés à chercher les plaisirs des sens". Zoals in 1829 was het in 1852 een strijd om de prioriteit tussen het geestelijk en burgerlijk gezag.

22 september : Julius Vuylsteke, zoon van de raadsheer bij het Hof

van Appel en leerling van het atheneum, heeft de gouden medaille behaald in de prijskamp voor de Vlaamse taal, ingericht door het Vlaans Middencomité.

24 september : Beeldhouwer Pieter de Vigne-Quyo heeft een standbeeld gemaakt voor de nis van de zijgevel van het station. Het beeld stelt de nijverheid voor met haar symbolen de bijenkorf, de scepter in de rechter hand en de linker hand op de wereldbol. Het beeld is gebeiteld in steen van Rochefort en is 2,55 m hoog. De tegenhanger, het beeld van de koophandel, is toevertrouwd aan beeldhouwer Declercq van Brussel. Kan iemand vertellen wat er met deze beelden gebeurd is na de afbraak van het station in 1929 ?

26 september : De Gentse zangverenigingen het Willemsgenootschap, de Koorzangmaatschappij, de Verenigde Werklieden, de Klauwaerts, de maatschappij Grétry en de Melomanen, hebben deel genomen aan een grote wedstrijd te Brussel. De Gentse verenigingen hebben talrijke prijzen gewonnen. Bij hun terugkeer werden ze schitterend ontvangen aan het station en in stoet naar hun lokalen geleid.

3 oktober : De postboden hebben een nieuw uniform. Het bestaat uit een blauwe tuniek met een rij koperen knopen met de Belgische leeuw en het opschrift Administration générale des postes. De broek is van blauw laken, alsook het hoofddekseel in képi-vorm met een vergulde koperen leeuw.

15 oktober : Gisteren had een plechtigheid plaats, waarvan de oorsprong opklimt tot het keizerrijk. De burgemeester was peter van zevende zoon van de onderwijzer Drubbel.

16 oktober : Reeds op 2 oktober was in de gemeenteraad het maalrecht besproken. Er waren voor- en tegenstanders. Het maalrecht, een octrooirecht op het brood bedroeg :

tarwemeel per hl. (= 80 kg.)	1,70 fr.
tarwebloem per hl. (= 80 kg.)	2,66 fr.
tarwebrood per kg.	0.02 fr.
gebuid tarwebrood per kg.	0.03 fr.

Het probleem is belastingen te vinden ter vervanging van de inkomsten van het maalrecht. Op 16 oktober werden de volgende nieuwe belastingen goedgekeurd :

- a) vermeerdering van de opcentimes van 7 o/o tot 15 o/o
- b) vermeerdering van de personele belasting van 7 o/o tot 10 o/o

- c) belasting voor de bewoners extra-muros naar fortuin
- d) belasting op het uitvoeren van beer : 10 centimes per hl.

De nieuwe belastingen brachten echter onvoldoende op; het maalrecht zal afgeschaft worden bij besluit van de gemeenteraad van 29 oktober 1853.

31 oktober : De maandelijkse openbare verkoping van paarden, rijtuigen en paardetuig binnen Gent zal doorgaan op vrijdag 5 november in de Kleine Statiestraat.

14 november : De Sint-Michielskerk is verrijkt met een nieuw altaar, een werk van de Gentse beeldhouwer J. Franck, die ook reeds de preekstoel gebeiteld had. Na de inval van de Fransen in 1794 werd de Sint-Michielskerk beroofd van haar beelden en schilderijen en gebruikt als tempel van de rede, daarna als tempel van de wet en nog wat later als tempel van de Théophilantropen. Nadat de kerk opnieuw ter beschikking was gesteld van de katholieke eredienst moesten voor 72.406 fr. herstellingswerken worden uitgevoerd.

24 november : Het politiekorps wordt heringericht. Het telt nu 69 leden.

	Jaarwedde
Een hoofdcommissaris	4.500 fr.
commissarissen	2.700 fr. plus 800 fr. bureaunkosten
adjunct-commissaris 1e klas	1.500 fr.
adjunct-commissaris 2e klas	1.200 fr.
adjunct-commissaris 3e klas	800 fr.
hoofdbrigadier	800 fr.
brigadier	750 fr.
politieagent 1e klas	700 fr.
politieagent 2e klas	675 fr.

De gemeenteraad geeft opdracht aan Nolet een nieuw uurwerk voor het Belfort te maken.

28 november : Vanaf 1 december zullen de telegraafkantoren verbonden zijn met de kantoren in Nederland.
 Telegram tot 20 woorden van Gent, Kortrijk, Brugge, Oostende naar Breda, Rotterdam, Den Haag : 7,50 fr.
 Naar Haarlem en Amsterdam : 10 fr.
 Voor 21 tot 50 woorden : dubbel
 Voor 51 tot 100 woorden : driedubbel.

3 december : In Frankrijk wordt Louis Napoleon keizer.

8 december : Heden werden de schilderijen van de heer Van Saceghem verkocht. De heilige Maagd van Murillo werd verkocht voor 5.000 fr., de Vijf Zinnen van David Teniers zoon werd aangekocht voor het museum te Brussel voor 26.100 fr.

Om te eindigen de prijzen van het brood. Er valt op te merken, dat van af half maart de prijzen opgegeven worden voor Gent en voor extra-murus.

	Intra-muros			Extra-muros		
	Gebuild	Ongebuid	Rogge	Gebuild	Ongebuid	Rogge
2 jan.	39	29	18			
30 jan.	40	29	19			
5 maart	40	30	19			
13 maart	40	30	21	35	27	20
3 april	40	30	20	36	27	20
8 mei	39	29	19	35	26	19
5 juni	38	29	18	34	26	18
10 juli	39	29	16	35	26	16
3 sept.	39	29	17	35	26	17
9 okt.	40	30	19	38	26	19
12 nov.	38	29	18	34	26	18
10 dec.	40	30	19	36	26	19

In 1852 was het brood dus betrekkelijk duur
Het liefdadigheidsbureau steunde 4.296 families met 17.739 personen het ganze jaar en 602 families met 2.408 personen kregen tijdelijk hulp. In totaal 4.898 families met 20.147 personen of 18,3 o/o van de bevolking.

1852, het jaar van het verschijnen van het boek "De Hut van Oom Tom" van Beecher-Stowe is ten einde.

M. STEELS

NOTEN

- (1) Volgens M. Broeckhove is het beeld een allegorie op België (zie Oostvlaamse Zanten XLVI (1971) blz. 27 en LI (1976), blz. 151.
- (2) zie : Liber Mémoralis de l'Université de Gand
J. Nève : Gand sous le regime Hollandais
Recueil des mandements, lettres pastorales, instructions publiés par S.G.
Louis-Joseph Delebecque, évêque de Gand (deel 2 blz. 87).

DE GILDE VAN SINT-SEBASTIAAN EN DE SCHOUWBURG VAN GENT

De gilde van de handboogschutters te Gent of "Ghulde van Mijnheere Sinte Sebastiaan" had van ouds haar lokaal, haar gaaipers en haar doelen in de omgeving van de Koepoort. Na de opstand van 1539-1540 werd de stad Gent door haar eigen zoon, keizer Karel V, zwaar bestraft. De "Concessie Caroline" (30 april 1540) ontnam de Gentenaars een groot deel van hun privilegies. Om in de toekomst orde en rust te handhaven besliste de keizer onmiddellijk te beginnen met de bouw van een dwangburcht, het Spanjaardkasteel, waarin Spaanse keurtroepen zouden gelegerd worden. Om dit mogelijk te maken werd de Sint-Baafsabdij afgebroken en een groot deel van het Sint-Baafsdorp met de grond gelijk gemaakt (1)

De gilde moest naar een ander lokaal uitzien. Dit "uitzien" duurde niet minder dan acht jaar. Op 9 november 1548 verkreeg de gilde van de schepenen van de Keure in cijnspacht een stuk stadsgrond gelegen op de Kouter langs de Ketelvest (2). Hier werd een nieuw gildehuis opgetrokken. Ernaast bouwde de gilde in 1664 een zaal voor toneelopvoeringen, opera's en andere voorstellingen. Deze zaal werd verhuurd aan allerhande groepen, Gentse maar ook buitenlandse, vooral Franse. De rederijkers speelden meestal in hun eigen lokalen. Gildehuis en zaal waren gelegen op de plaats van de huidige opera en van het enige jaren geleden afgebroken "Posthotel" (3). Gent had enorm te lijden van de krijgsverrichtingen tijdens de Spaanse successieoorlog. Karel II, koning van Spanje, had Filips van Anjou, de latere Filips V, kleinzoon van Lodewijk XIV, koning van Frankrijk, tot zijn opvolger aangeduid. Op 6 februari 1701 rukten de Franse troepen Gent binnen en namen bezit van de stad in naam van de nieuwe koning. Kort daarop begon de belegering van Gent door de legers van de Zeemogendheden (Engelsen en Hollanders). De stad werd één groot kamp. De publieke gebouwen en de lokalen van neringen en gilden werden kazernes of hospitalen. Protesten konden niet baten. Erger nog, op 3 april 1703 werden de schuttersgilden van Sint-Sebastiaan, Sint-Joris, Sint-Michiel en Sint-Antonius eenvoudigweg afgeschaft (4).

Het zou duren tot 20 april 1731 eer de Sint-Sebastiaansgilde terug werd opgericht (5). Het blijkt nochtans dat in de tussenperiode verder voorstellingen werden gegeven op de Kouter. Inderdaad toen op 16 december 1715 de schouwburg van de gilde volledig afbrandde, bracht een tijdgenoot het relaas van deze ramp : " 's morgens ten

half vijf uren zag men onse schoone plaetse van den theater op den Cauter in vuer en vlamme en ten half seven was de selve geheel geconsommeert. Door wat toeval het vuer daer ingekomen is weet men niet; door daer wierd gezegt het zelve gebeurt te wezen door de comedianten, die den avond te voren aldaer gespeelt hadden, en hunne keersen naar behooren niet gaede geslagen hadden" (6).

Aan een spoedige wederopbouw viel niet te denken. De gilde was afgeschaft. Het stadsbestuur kon geen hulp bieden, want de stadskas was het faillissement nabij; aangegane schulden en interesten konden niet meer betaald worden. Het personeel kon nog met moeite vergoed worden. Eigenaardig genoeg kenden industrie en handel in deze periode een ware heropbloei en een aantal particulieren boekten enorme winsten.

Het was voorzeker aan deze gunstige situatie te danken dat het bestuur van de heropgerichte Sint-Sebastiaansgilde de mogelijkheid van een nieuwe schouwburg in overweging nam. Een kapitaal van 40.000 gulden werd ontleend. Als gevolmachtigde leden van de gilde richtten de notabelen Jean de Buck, Bernard de Wilde, Jacob-Albert de Backer en Charles-Jecquest Onderet een rekest aan de Gentse schepenbank om de toelating te verkrijgen "de faire bâtir une maison et un jardin propre à y faire leurs exercices". Op deze hof en het aangrenzende terrein stonden vroeger het gildehuis en de schouwburg. Maar bij de afschaffing van de gilde (1703) waren gebouwen en gronden door de vorst verkocht geworden aan de stad. Deze had de gebouwen laten "verkrotten"; het terrein was een wildernis "entièremment vague et inculte" geworden. De schouwburg brandde af en de puinen werden niet opgeruimd.

De gildebroeders vragen vooral te mogen overgaan tot de nieuwbouw van een schouwburg. Na langdurige onderhandelingen met voorstellen en tegenvoorstellen wordt het volgende akkoord gesloten (28 juni 1736). De stad staat aan de gilde het vermelde terrein af met de puinen van de vroegere schouwburg, verder een stuk grond met paardestallen, toebehorend aan de stad, met een lengte van 60 voet, en het materiaal van deze stallen. Hiervoor moet de gilde aan de stad een jaarlijkse onlosbare rente van 4 schellingen groten betalen. Een tweede rente van 1 pond groten dient slechts betaald te worden vanaf het zestiende jaar na de ingebruikneming van de nieuwe schouwburg. Verder mocht de gilde in, of liever onder de schouwburg een "place de conchierge" inrichten. Het was hun toegelaten daar "faire verser, debiter et vendre publiquement bierres, vins, brandevins, thé, caffé et autres ligueurs, parmi, en cas de vente de

thé et café, les suppliants seront obligés de paier pour le droit de damier la somme de quatre livres de gros par an aussitôt et si longtemps qu'on y versera du thé, café ou chocolat, et touchant le debit de la bierre, vins et brandevins tous ceux qui y demeureront seront reglez comme les autres cabaretiers et aubergistes de cette ville (7). Men kon er ook gratis de "Gazette van Gent" lezen.

De gebouwen werden opgericht volgens de plannen van de bekende architect Bernard de Wilde (1691-1740), lid van de Sint-Sebastiaansgilde. Hij was ook de ontwerper geweest van het Lakenmetershuis op de Vrijdagmarkt en van het Pakhuis op de Koornmarkt (1719), dat in 1729 in gebruik genomen werd door de "Camere van Commerce" van Gent (8).

Een belangrijke bepaling in het gesloten akkoord, die trouwens de rechtstreekse aanleiding was tot het hieronder besproken proces, was de clause, die aan de Sint-Sebastiaansgilde een monopolie toe-kende : alleen in haar schouwburg mochten voortaan toneelvoorstel-lingen gehouden en bals gegeven worden (9).

Wegens niet-naleving van deze clause diende de Sint-Sebastiaansgilde op 28 januari 1782 een klacht in bij Jozef II ("A Sa Majesté l'Empereur et Roy") tegen de drie andere schuttersgilden. De kanselarij maakte onmiddellijk de klacht ter behandeling over aan de Raad van Vlaanderen. Waarom werd dit rekwes gericht aan de kei-zer ? Waarom werd het proces gevoerd voor de Raad van Vlaandere-n, vorstelijke justitieraad, en niet voor de schepenen van de Keure van Gent ? Eenvoudig omdat het akkoord, dat tot stand gekomen was voor de schepenen, goedgekeurd was door de vorst, keizer Kar-el VI, en bij vorm van oktrooi aan de gilde verleend (18 juli 1736). Een betwisting over een vorstelijk oktrooi kon alleen door een vor-stelijke justitieraad beslecht worden en niet door een stedelijke sche-penbank.

De Sint-Sebastiaansgilde klaagt aan dat "des membres malintention-nés de la confrérie de Saint-George donnent des divertissemens qui deviennent publics par le concours de personnes qu'ils y admettent". Hoe kan de gilde dan, zegt haar procureur Jan-Baptist Stalins, de jaarlijkse interesten terugbetalen van de 40.000 gulden, die zij ont-leend had voor de bouw van haar schouwburg en van de 30.000 gulden, die zij kort geleden had uitgegeven "pour l'embellissement de la salle". De gilde eist dan ook dat het oktrooi naar de letter wordt toegepast en dat nog eens uitdrukkelijk verboden wordt aan de andere schuttersgilden en aan al de verenigingen in hun eigen of in andere lokalen "de donner à l'avenir quelque sorte de divertisse-

ment et sous quelque dénomination illusoire que ce puisse être tels que commédies, opéras, bals, redoute (= openbare danspartij), coterie (= samenkomst van een gezelschap of kliek) ou assemblée de danse". Maar de gildebroeders willen wel, om de verstandhouding en de goede geest te bevorderen, eens per jaar in hun schouwburg toelaten "un bal entre les quatre confréries, parmi que les frais de la musique et de l'illumination seront repartis par tête".

Voor de procureur-generaal van Vlaanderen verklaren de drie andere schuttersgilden dat zij volledig het monopolie van de Sint-Sebastiaansgilde, vermeld in het oktrooi, erkennen en dat het zelfs nooit in hun hoofden opgekomen is "in hunne saelen te houden publicque ballen". Zij konden echter niet ontkennen dat bals hadden plaats gehad. Daarover gaven zij deze eerder idyllische uitleg: "dat de dansassembleën die sij houden in niet anders en bestaen als in besondere onderlijnghe recreatien tusschen de confréers ende gildebroëders benevens eenighe van hunne vrienden, deselve dansassembleën vergeijkende ende in paralele stellende met de recreatien die eenen vader des huysgesints aen sijne familie ende vrienden is gevende."

"Niets van", replikeren de eisers, dat zijn geen samenkomsten van een privéclub, geen "privative vergaederijngen van het corps", want "den nomber van de vremde persoonen verre excedeert den nombre van de confréers". En wat de zaak nog meer verdacht maakt is het feit "dat sij, besonderlijk het gilden van Sinte Jooris, uytgeven ende distribueren caerten dienende om de vremde persoonen in hunne ballen te admitteren. De distributie van dese caerten en doen sij oock niet gratis maer men moet voor ieder caerte betaalen eenen gefixeerden prijs die differente mael heeft gheweest van vijf schelijngen wisselgeldt". Hieruit volgt uiteraard een enorme vermindering van het aantal personen, die naar de bals van de Sint-Sebastiaansgilde komen en dus ook van de inkomsten van de gilde. De eisers vragen geen eigenlijke sententie van de Raad. Zij verzoeken alleen maar de procureur-generaal "aen de Majesteyt favorabelijck ter intentie van de supplianten te rescriberen", i.a.w. aan de keizer een gunstig advies te geven (10). Dat gunstig advies blijkt er niet gekomen te zijn. Het komt alleszins niet voor in de rescripties van de procureur-generaal (11).

De moeilijkheden hielden trouwens niet op voor de Sint-Sebastiaansgilde. Nog in 1793 en 1794 was er een proces tegen de Rederijkers. Het geschil was zo ernstig dat de gilde de afbraak van de toneelzaal van de Rederijkers eiste. Toen neringen en gilden met de meeste instellingen van het Ancien Regime werden afgeschaft en hun bezit-

tingen aangeslagen, was dit ook het geval voor de Sint-Sebastiaansgilde. Haar schouwburg werd openbaar verkocht op 25 april 1798 aan de maatschappij Piers en Cie, die hem later (7 juli 1821) verkocht aan de stad Gent (12).

DRS. WILLY BUNTINX

NOTEN

- (1) Zie hierover : FRIS, V., *Histoire de Gand*, Gent 1913, blz. 192-196. - VAN WERVEKE, H., *Gent. Schets van een sociale geschiedenis*, Gent 1947, blz. 67-68 en 78-79. - CARSON, P., *Gent een stad van alle tijden*, Gent, 1972, blz. 61-63.
- (2) Stadsarchief te Gent, reeks 155¹
- (3) CLAEYS, Pr., *Pages d'histoire locale gantoise*, Gent, 1885, blz. 170-171. - IDEM, *Notes et souvenirs*, III, Gent, 1907, blz. 23-24.
- (4) FRIS, V., *Op. cit.*, blz. 270-271. - Zie ook Stadsarchief te Gent, reeks 1551.
- (5) Rijksarchief te Gent, Raad van Vlaanderen, nr. 21.677
- (6) CLAEYS, Pr., *Pages d'histoire locale gantoise*, blz. 171.
- (7) Rijksarchief te Gent, Raad van Vlaanderen, nr. 21.677.
- (8) STAPPAERTS, F., *De Wilde Bernard*, in : Biographie Nationale, dl. 6, kol. 1
- (9) "que nous ni nos successeurs (= de schepenen van Gent) fairons faire ni permettrons de faire un autre opera ou place de comedie tant et si long-temps que le dit opera sera en etat et propre à jouer et que toutes les comedies et bals publicqs que nous et tout ecclesiastique superieur en cette ville permettront, devra être tenu et représenté dans le dit nouveau opera à construire". (Raad van Vlaanderen, nr. 21.677)
- (10) Raad van Vlaanderen, nr. 21.677
- (11) Ibidem, nrs. 30.868 en 30.869.
- (12) CLAEYS, Pr., *Pages d'histoire locale*, blz. 173-174.

DE GENTSE DONKERE PUTTEN

Men hoeft de lange rij avonturenromans van Alexandre Dumas en diens confraters niet verslonden te hebben om te weten dat niet alleen gedurende de middeleeuwen maar nog lang daarna angstaanjagende kerkers vrijwel overal te vinden waren. De burchten hadden er, de kloosters hadden er, de vorstelijke en gemeentelijke gevangnissen hadden er.

Doch laat ons eerst en vooral nagaan wat we onder kerkers dienen te verstaan. Tuchthuizen waren het allerm minst, wel gevangnissen in de betekenis van huizen van bewaring : dus plaatsen waar wetsovertreders die men (niet zelden op heterdaad) gesnapt, gevat, *gevangen*

had, opgesloten werden tot op het ogenblik dat ze berecht werden, In het Frans *prisons* van "prendre".

Had men die plaatsen derwijze gebouwd dat ze van het geringste daglicht beroofd waren, dan kregen ze de naam van *kerkers* of donkere kamers. In het Frans *chartres* of *cachots noirs*. Gebeurde het dat die kerkers zich geheel of gedeeltelijk onder het straatniveau bevonden en bovendien als enige toegang een opening in de zoldering hadden, dan heetten die onderaardse gevangnissen *donkere putten* of gewoonweg *putten*. In het Frans *fosses* of *fosses basses*.

Toegegeven dat de middeleeuwse versterkte kastelen er minder telden dan de fantasierijke romanschrijvers er ten tonele voerden, het is wel zo dat echte *vergeetputten* (*oubliettes*) inderdaad bestaan hebben. De mensen die in dergelijke putten gegooid werden, waren gedoemd om van honger en dorst om te komen.

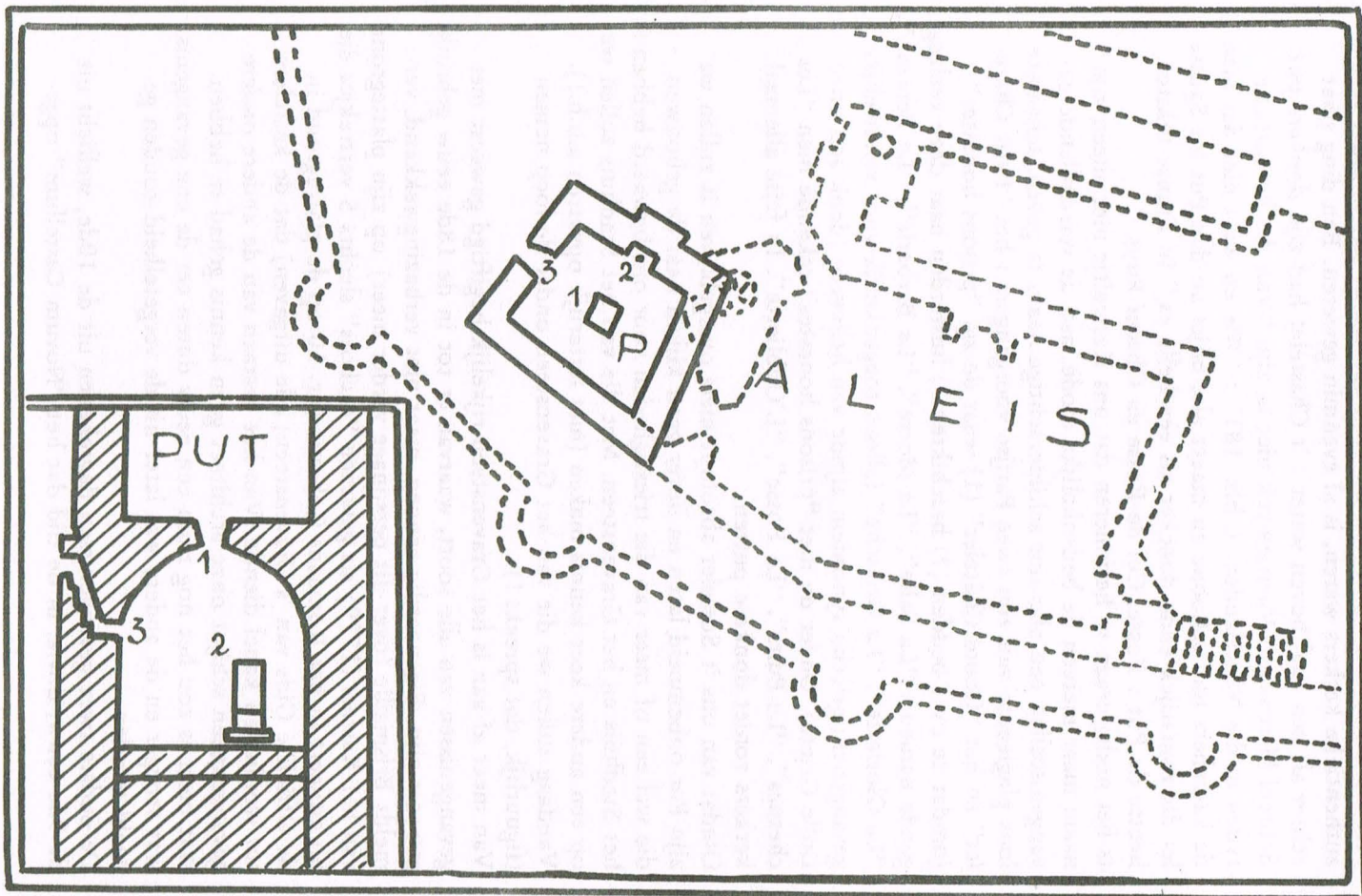
Aangezien de geestelijke hoven wel gerechtigd waren doodvonnissen uit te spreken maar ze niet (eigenhandig of op een gewelddadige manier) uit te voeren, moesten ze "van de nood een deugd maken" en hun terdoodveroordeelden eventjes naar een oubliette sturen.

Pour les besoins de la cause, en omdat ze toch alles in het Latijn deden, noemden ze zo'n vergeetput maar liefst een (*requiescat*) *in pace*. Behalve een *in pace* waren de kloosters en de abdijen natuurlijk ook gewone gevangnissen en cachotten rijk. Wat de St.-Pietersabdij betreft, dit zeg ik tussen haakjes, dient eraan herinnerd dat de zg. cachotten die gedurende ruim 100 jaar door de er huishoudende kazerne gebruikt werden, absoluut geen uitstaans hadden met de oude, authentieke abdijse gevangnissen die tegelijkertijd met zoveel andere kloostergebouwen op het einde van de 18de eeuw gesloopt werden. Die legercachotten waren weliswaar kleine doch heel gewone cellen, voorzien van britsen en het "meubel" eigen aan gevangiscellen. De soldaten die gestraft waren met "salle de police" brachten er een tot drie nachten in door; de soldaten gestraft met "cachot" verbleven er dezelfde tijd doch tevens overdag.

Ook Gent heeft - dat spreekt vanzelf - zijn kerkers en putten gekend.

En wis en zeker een wijde waaier van gevangnissen van alle slag. Vooral Stadsgevangenis " 't chastelet" alias " 't sausselet" alias " 't saestelette" alias " 't sosselet" had voor elk wat wils in voorraad.

De dieven bracht men naar de "Roovers Muyte"; de Joden vlogen in de "Israël Muyte". Wat iemand moest mispikkeld hebben om in de "Clene Splete", de "Groots Splete" of het "Cattegat" te belanden, wordt in alle talen verzwegen. Dat het "Suijkerlaetgiën" uitsluitend voor de geluksvogels in het leven geroepen was moet ik zeker

Plattegrond van Paleis met ligging van de Put; doorsnede van de Put op schaal van 1/200 naar tekening van A. van Werveke;
 1 = gat; 2 = privaat; 3 = luchtkoker

niet beklemtonen. Welke van die twee spleten of dat cattegat tevens authentieke kerkers waren, is al evenmin geweten. Een ding staat echter als een paal boven water : 't Chastelet had zijn *donkere put*. Schreef Marcus van Vaernewyck niet in zijn "Van die beroerlicke tyden in die Nederlanden, I, blz. 181" : "Wie en weet niet dat men de kaerchers niet schoone en maect alst blijkt an den Put int Sausselet die romatijck ende doncker als een helle es." In Franse teksten heette de Put : Fosse, Cul de Fosse en Obscur Puys.

Is het nodig eraan te herinneren dat ons Kasteeltje niet alleen zijn naam maar meteen de bedenkelijke mode, aan de verschillende gevangenscellen een alleszins schilderachtige naam te geven, schaamteloos plagieerde van zijn twee Parijse voorgangers : het "Petit Châtelet" en het "Grand Châtelet" (1) waar de zg. "prisons honestes" (omdat ze over bedden (?) beschikten ?) luisterden naar deze veelzeggende namen : "La Salle", "La Motte", "La Barberie", "Le Berceau", "La Gloriette", "La Griesche" (alleen toegankelijk voor vrouwelijke gevangenen; grièche synoniem zijnde van helleveeg (denk aan onze Dulle Griete). Onder de niet "prisons honestes" rekende men "Les chesnes", "Le Puits", "La Fosse", "L'Oubliette". In feite allemaal kerkers zoniet donkere putten.

Omdat van ons 't Sousselet absoluut niets overgebleven is zullen we zijn Put onbemoeid laten en liever gaan kijken naar de gebouwen die wel een of meer van die triestigheden voor ons bewaard hebben : het Stadhuis en het Gravensteen. Met die van het Stadhuis zullen we op een andere keer kennis maken (niet letterlijk opvatten a.u.b!). Vandaag zullen we die van het Gravensteen onder de loep nemen (figuurlijk, dat spreekt!).

Van meet af aan is het Gravensteen rijkelijk begiftigd geweest met gevangensissen van alle soort, waarvan er tot in de 18de eeuw gebruikt geweest zijn. Eigenaardig genoeg, maar niet verbazingwekkend, vermeldt Brismaille (over dit personage verder meer) op zijn plattegrond van het Kasteel (1779) als gewezen "cachots" slechts 5 vertrekjes die hij citeert in het Romaans Gebouw (nr. 10 op de plattegrond in de Officiële Gids van 's Gravensteen; alle uitgaven) dat de kastelein tot woning en kapel diende. Van het bestaan van de andere *oudere* gevangensissen schijnt onze architect geen kennis gehad te hebben. Wat meer is zou het nog ruim een eeuw duren eer de ene gevangenis wat vroeger en de andere wat later uit de vergetelheid zouden gehaald worden.

De oudste twee gevangensissen dagtekenen uit de 10de, wellicht uit de 9de eeuw, d.w.z. in de tijd dat het "Novum Castellum" opge-

trokken werd. Ze bevinden zich in een uitbouwsel van de Meeste Toren; lengte 15,33 m, breedte 1,63 m. Dat uitbouwsel gebruikte Filips om er die in zijn soort unieke trap bovenop te bouwen die de 2 grote zalen van de Toren met elkaar verbindt. Hoewel ze in de wandeling *Donkere Putten* genoemd worden, verdienen die gevangnissen geenszins die naam aangezien ze niet onderaards maar op de eerste verdieping van het "Castellum" gelegen waren. We spreken dan ook terecht liever van *kerkers* (3,20 x 1,20 m), dus van vertrekken zonder de minste verlichting, maar wel voorzien van een deur. De ruimten eronder, rechthoekig van vorm zoals de kerkers zelf, lagen vanzelfsprekend op het niveau van de benedenverdieping. Deze plaatsen hadden uiteraard noch vensterramen noch toegangen; waren daarom nog geen "oubliettes" zoals wel eens beweerd werd, maar eenvoudigweg de beerputten ten gebruik van de erboven gelegen kerkers. Ze werden nooit geruimd (konden dat trouwens niet) maar versastten hun inhoud, gedeeltelijk (?) of volledig (?) via smalle spleten aangebracht in de buitenmuur, kasteeluitwaarts. De wijde wereld in. Wat er met die afvoer na de oprichting van Filips' Burcht gebeurde wordt niet verteld.

Zoals bekend zijn deze kerkers alsmede hun beerputten bewaard gebleven, dus met de andere merkwaardigheden van het Kasteel gewoon te bezichtigen. Alhoewel Filips bij het bouwen van zijn Kasteel niet vergat dit te begiften met een paar spiksplinternieuwe gevangnissen (waaronder zoals we zullen zien een echte put) liquideerde hij daarom de bestaande "donckere cameran" nog niet. Deze zouden tot in het begin van de 18de eeuw in gebruik blijven. Getuige daarvan het "geval" Lieven Cornelis. Op 20 augustus 1658 zond hij vanuit het Gravensteen een verzoekschrift naar de Raad van Vlaanderen, waarin hij verklaart dat hij "derthien maenden ofte bedt (= meer) heeft ghesepareert gheweest van alle andere detinenten in diversche Donckere Putten deur het missen van zijne zinnen", en waarin hij smeekt "gheslaeckt (= ontslagen) te worden ende eerelick zijnen cost te moghen winnen, principalijck daertoe capabel ende wederomme zijne zinnen, verstant ende memorie heeft, beter als vooren door Godts gratie ende toedoen." Het kan niet anders of onder die "diversche Donckere Putten" moeten de twee oude exemplaren begrepen zijn.

Eveneens tot ons gekomen zijn de gewone gevangnissen en de echte Donkere Put. De eerstgenoemde plaatsen bevinden zich op de verdieping van het Poortgebouw en beslaan twee ruimten : het zg. Vierkant en de zg. Suikerlade (de voorloopster of navolger van het

“Suijkerlaetgiën” In “ ’t Saestelette”). Als er een verwantschap bestaat tussen die suikerlaadjes en ons typisch Gents *suikerlootje* (bevoordeeld, enigszins verwend kind), dan moeten die suikerlaadjes voorzeker de minst weerzinwekkende der “muyten” geweest zijn. In het Vierkant was er slaapgelegenheid voor minstens 8 personen aangezien daar in 1522 geplaatst werden “vier kleine koetsen van 5 voet breedte om getweeën beslapen te worden.”

Het gebeurde zelfs dat personen de Donkere Put (zie verder) mochten verlaten om de nacht in het Vierkant door te brengen zoals dat in 1619 met Bontynck het ’t geval was. Op het “advys van den Stadthaudere (hoogbaljuw) wordt geconsenteert dat den suppliant magh slapen buyten den Put in het Vierkante anhoudende niet min zyne boyen.” Zoals genoegzaam bekend was het in datzelfde Vierkant dat de pijniging met de halsband toegepast werd.

Hier moeten we ons verhaal even onderbreken en een sprongetje in de tijd maken, dit om het laatste hoofdstuk van ’s Gravensteens geschiedenis beter te begrijpen. Het Kasteel dat voor het grootste gedeelte staatseigendom was werd op 15 febr. 1779 op last van Keizerin Maria Theresia te koop gesteld. “Verscheyde deelen voortyds gebruykt geweest hebbende” kondigde de Gazette van Gent in haar nummer van 2 nov. aan “tot de vergaderinge van de Raed van Vlaenderen, de Greffie, de *Gevangenissen*, (...) alle zeer gedienschtig tot de groote fabrieken.” Enkele weken daarop was de bijna volledige koop het eigendom geworden van de architect Jean-Denis Brismaille die met het oog op de geplande verkaveling ervan de hogervermelde plattegrond tekende. Het is hier de plaats niet om uit de doeken te doen wat gedurende bijna een eeuw met de oeroude en de inmiddels opgetrokken nieuwe gebouwen gebeurde. Zoals men weet gingen er op een bepaald ogenblik stemmen op in verband met een eventuele restauratie van het op een schandalige wijze verwoest Steen. Een restauratie die zoals u weet een werk van lange duur geweest is. En die in 1865 startte met een tot mislukking gedoemde poging vanwege de Stad om in het bezit te komen van een gedeelte van het zo talrijk als verscheiden gebouwencomplex. In 1870 werden de verschillende gebouwen van dat complex, de katoenspinnerij van A. Lutens-Delise uitgezonderd, te koop aangeboden. De weigering vanwege de Staat de transactie te subsidiëren deed andermaal de verwerving in het water vallen. In 1872 dank zij de financiële tussenkomst van Staat (1/3) en Provincie (1/3) kwam de Stad in het bezit van het Poortgebouw. De rest van het complex, met name de eigendommen van de heren Hulin (de erfgenaam van J.-D. Brismaille) en Lutens-

Delise, werd in 1887 met Staats- en Gemeentegelden aangekocht. Nog hetzelfde jaar werd overgegaan tot de onteigening van de tegen de buitenmuren geplakte woningen. Twee jaar nadien ving men aan met de opruiming van de puinen en de afbraak van de menigvuldige parasitaire constructies om meteen een begin te maken met de herstelling van wat tegenwoordig een van Gents meest bezochte merkwaardigheden is. Parenthese gesloten.

Dat die werkzaamheden door de man in de straat met de meeste aandacht en belangstelling gevolgd werden hoeft zeker geen betoog. Ook de dagblad- en de weekbladpers lieten zich niet onbetuigd. Bij manier van spreken ging geen dag voorbij zonder dat er iets - al was het nog zo weinig - over de werken verklapt werd.

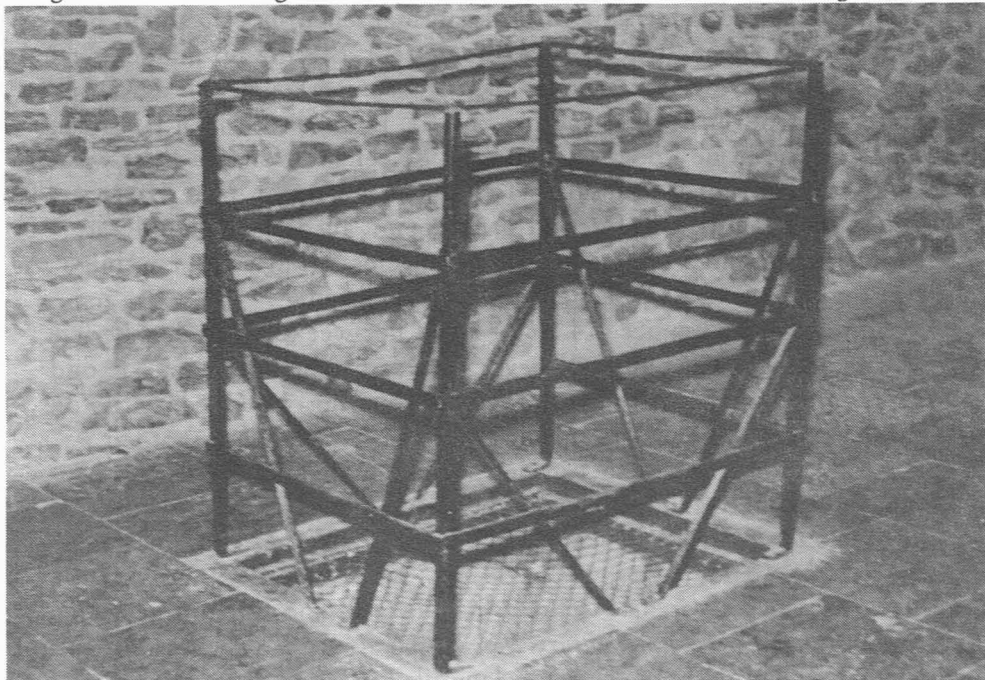
Op 7 nov. 1891 zou Het Volksbelang zijn lezers niet op een "iets" vergasten maar op een zo onverwachte als sensationele openbaring : "In het Gravensteen is weeral eene belangrijke ontdekking gedaan. Onder het zoeken van het onderste gedeelte van eenen steenen trap heeft men eenen onderaardschen kelder van zeer groote afmeting gevonden en die nagenoeg 7 m diepte heeft. Zonder eenigen twijfel is dat steenen hol een kerker geweest waarin gevangenen werden opgesloten; want een steenen gemak in de dikte van den kolossalen muur bewijst dat deze kelder tot verblijf van menschen moet gediend hebben. Die kelder heeft noch poort noch deur. Slechts bij middel van een koord kon men er in nederdalen langs eene kleine vierkante opening in het bovenste deel van het gewelf. Lucht kreeg men langs een smal spleetje in de hoogte dat tegelijk de eenige bron van licht was. Ook is het er schier pikdonker. Die kelder is hetgeen men in het Frans eene oubliette of een in pace noemt. In de kronijken leest men veel van zulke onderaardsche gevangenissen, maar zeer weinig zijn tot op den dag van heden bewaard gebleven."

In zijn volgend nummer (14 nov.) komt het weekblad op het bericht van de vorige week terug. Of liever, laat een lezer, met name de oudheidkundige in spe, Alfons van Werveke, aan het woord, dezelfde die enige jaren later een vaste medewerker aan het blad zou worden : Eerst als anonieme auteur van de rubriek Oudheidkundig Nieuws, vanaf 20 januari 1906, direct na de verschijning van de brochure "J. de Waele et A. van Werveke, Château des Comtes de Flandre, guide du visiteur, Gand, Hoste, 1905, 58 pp." als volwaardig journalist. "Geachte Heer Opsteller" schrijft hij, "Mag ik zoo vrij zijn het een en andere te voegen bij uw art. van verleden week ? De ontdekking in onze oude burcht gedaan is belangrijk genoeg om erop terug te komen."

En hij betoogt dat die “onderaardsche kelder” in werkelijkheid een “gemetselde put” is; dat er van “eenige bron van licht” geen sprake is en dat de uitdrukkingen “oubliette” en “in pace” in het geheel niet toepasselijk zijn op de ontdekte gevangenissen.

Die Donkere Put (nr. 18 in de Gids) bevindt zich in het noordelijk gedeelte van het zg. Paleis van de graven. Deze constructie zou nog tijdens het leven van Filips (+ 1191) gebouwd zijn. Echt wonen in hun Paleis schijnen onze vorsten en vorstinnen slechts occasioneel en zeker niet lang gedaan te hebben want zowel in de 13de als in de eerste helft van de 14de eeuw logeerden ze in de regel in een of andere abdij (St.-Pieters, St.-Baafs, Bijloke) als ze om hof te houden of zo enkele dagen in onze stad kwamen doorbrengen. En toen Lodewijk van Male ($\pm$ 1346) het Hof van der Posterne als residentie deed inrichten en in 1349 hetzelfde deed met het Hof ten Walle (het latere Prinsenhof) werd het Paleis in 's Gravensteen voor goed verlaten.

Wat de ligging van de Put betreft is er iets waarvoor geen verklaring te vinden is. Hoe zelden men hem ook tussen 1191 en 1346 moge gebruikt hebben en hoe zelden de erboven gelegen zg. kamer van de gravin betrokken geweest is, toch zal het komen naar en het gaan

Gat boven Donkere Put bespannen met traliewerk en beschermd door een metalen borstwering.

van de Put zeer hinderlijk geweest zijn voor de bewoners van dat Paleis.

Om het even, het is vanuit die gravinnelijke kamer dat we Put in o-genschouw kunnen nemen. Het vierkante gat in de vloer (0,70 m x 0,78 m) is veiligheidshalve afgesloten door middel van een traliewerk en afgebakend door middel van een ijzeren kooivormige afsluiting. Wilt u neerhurken - dat doen evenwel slechts weinig bezoekers - dan ziet u het in een der muren (de oostelijke) uitgespaarde privaat met zijn nog goed bewaarde stenen bril. In de noordelijke muur ontdekt u zonder moeite de ingang van de luchtkoker (1,80 m boven de vloer) die zoals reeds gezegd is elleboogvormig in de muur gebouwd is. Zie de plattegrond van het Paleis en de doorsnede van de Put. De uitbouw van het privaat is te zien als u op de koer de buitenkant van het bovendee van de Put gaat bekijken. Draai nu de hoek om; op manshoogte zult u de uitgang van de luchtkoker bemerken : een opening van $\pm 0,30$ m x $\pm 0,15$ m). In geval de Put niet afgesloten was, was er waarachtig geen gevaar dat de bewoners ervan de stikkingsdood stierven. Daarvoor "trok" en "trekt nog" de "schouw" te voorbeeldig. Maak de proef op de som !

A propos van die Put-bewoners. Alvorens met die mensen kennis te maken willen we liever nog even bij de Put verwijlen. Er waren twee manieren om erin af te dalen : met behulp van een lange ladder - die diende op zijn minst 6 m lengte te hebben aangezien de Put een diepte heeft van 5,50 m; het gebruik van zo'n hulpmiddel was mogelijk vermits de kamer hoog genoeg was om met het tuig te manoeuvreren - of van een mand die met behulp van een over een katrol lopende koord op of neergelaten werd. De put van het Parijse Châtelet had er alleszins een want in 1492 wordt in een document gesproken van een "poulie de cuivre servant le prison de la Fosse pour dévaler les prisonniers"

Joos de Damhoudere schrijft in zijn "Practycke ende handbouck in criminele zaeken" dat "de vanghenesse of carckere ghevonden ende ghemaect es om bewaeren niet om punieren, nochtans om cleyne delicten of mesdaeden es den juge wel ghecostumeert te punieren met vanghenesse te watere ende broode om eenen tijt (korte tijt)." In het eerste geval wachtten de verdachten in de Put het ogenblik af waarop ze zouden verhoord worden. Uitzonderlijk had een zodanig verhoor in de Put plaats zoals dat op 5 nov. 1451 - dus volop tijdens de Bourgondisch-Gentse crisis - gebeurde : "Item, up den zelve vrindach tsnavents, trocken weder alle de ghedeputeerden in 't sGravensteen als te voren, ende daer zynde, midsgaders beede de

dekenen ende eeneghe scepenen, zo coos men uut elcken leden VI persoonen, die met beede de dekenen ende eeneghe scepenen ghynghen in den Put, examineerden daer weder de voornoemde IIII ghezellen, ende als zy vuldaen hadden, alzo hemliede dochten, so ontboot men alle d'andere uuter sale beneden in den zelven put ende daer las men huerlieden verkennen ende verleyden dat zy doe ghekendt hadden ende noch voor hem allen kenden, in den manieren hier naer volghende, enz.” (Dagboek der Gentsche Collatie, uitgegeven door A.G.B. Schayes)

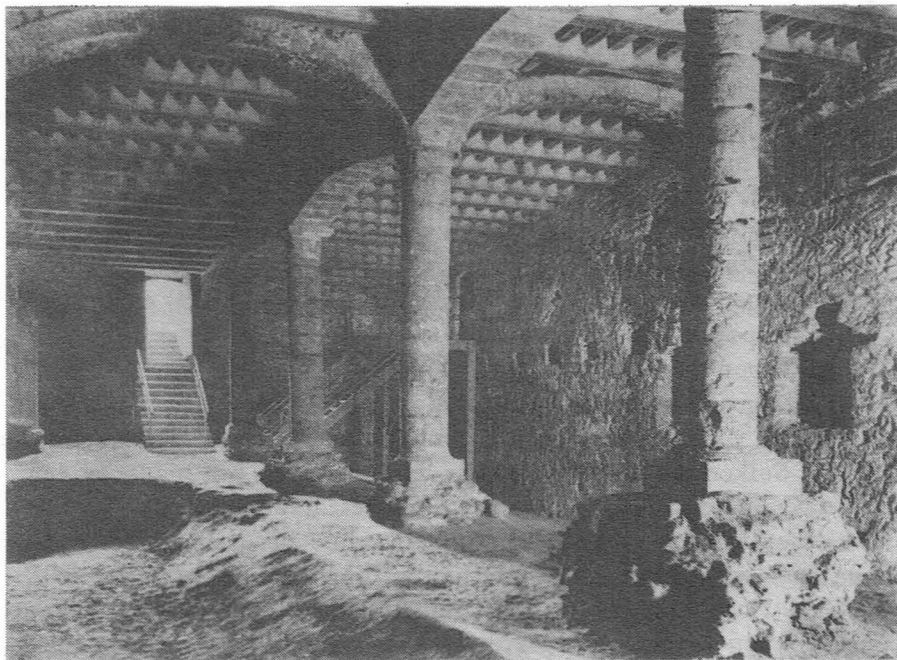
De vier personen waarvan sprake waren Jan van Siccleer of Secleer; Philips Sersanders; Pieter Hueriblock en Meester Pieter Bauwins of Baudins. Allen werden met geldboeten en verbanning gestraft, doch van laatstgenoemde straf schijnt niet veel in huis gekomen te zijn. Andere partijgangers van de hertog, ergo verraders in de ogen van de aan de macht zijnde volkspartij, met name Pieter Tyncke en een paar van zijn vrienden, eindigden hun politieke loopbaan na een drievoudig “examen” op de pijnbank ondergaan te hebben, op het schavot (11 nov. 1451).

Deze bloedige tribulaties verklaren ons meteen waarom de gewezen hoofddeken Pieter Hueriblock en zijn 3 acolieten in de Put van 's Gravensteen terechtgekomen waren in plaats van in die van het Chalet : deze was immers “bezet” door de ploeg Tyncke !

Die show die daar in de Gravensteense Put vertoond werd moet wel van een uitzonderlijk allooi geweest zijn. Ziet u dat twintigtal al dan niet getabberde heren schepenen, dekenen en hun supporters een voor een de ladder afdalen om, in de kwalijk riekende diepte aangeland, natuurlijk bijgelicht door enkele walmige fakkels, verhoren af te nemen en verslagen op te maken. Zoals reeds gezegd kwamen de 4 ondervraagden er nog goedkoop van af. Van Jan van Siccleer horen we achteraf niet meer spreken. De overige 3 daarentegen zorgen ervoor dat ze in het nieuws blijven. En of ! Pieter Hueriblock “was onthoofd op een schavaut voor 's Graven steen” op donderdag 13 maart 1476. Meester Pieter Bauwins onderging 's anderen daags hetzelfde lot. Philips Sersanders volgde de maandag daaropvolgend. Amper 2 weken later (3 april) zal het de beurt zijn aan Kanselier Hugonet en graaf van Humbercourt om op de Vrijdagsmarkt niet terechtgesteld maar letterlijk vermoord te worden. Zie dienaangaande het schilderij van Karel Wauters berustend in het Stadhuis dat de halsrechting in beeld brengt.

Alhoewel volgens de geldende “costumen” de putten voor vrouwen taboe waren, leren we uit wat volgt dat er nooit regels waren zonder

uitzondering. Op 8 mei 1568 had er in een huis gelegen aan Onderbergen, vlak bij het Hof van Ravestein, een dubbele moord plaats. Een handelaarster en een 13-jarig meisje werden er op een beestachtige wijze om het leven gebracht door een 40-jarige Spanjaard en diens 20-jarige Vlaamse bijzit. “Ende terwijl dat dese moordt ghebeurde”, rapporteert ons het Dagboek van de gebroeders Van Campene, “zoo heeft er eene jonghe dochtere van desen lande de waeke ghehouden voor de deure” (in werkelijkheid verworgde zij het kind). “De moorden heymelicke vulbracht zijnde, hebben gherooft de schat van huere coopmanschepe, danof een van de Spaignaerden” (er is er maar één geweest) “ghevanghen wierdt ende gheleyt inden put binnen sGravensteen, ende de dochtere die de waeke hielt es ooc inde zelve vanghenesse ghecommandeert.” Wat de kroniekschrijver met “inde zelve vanghenesse” bedoelt is niet heel duidelijk. We kunnen inderdaad niet aannemen dat men dat paar in een en hetzelfde vertrek zou bijeengebracht hebben. Waarschijnlijk zal de professionele hoer in een van de 2 oude kerkers te grasduinen gezet zijn. De Spanjaard die het feestelijk vertikte enige bekentenis af te leggen,

De benedenverdieping en de eerste verdieping van het eerste kasteel werden de kelder van Filips' meesten toren. Bemerkt de gaten waarin de balken zaten die de vloer van de eerste verdieping droegen. De houten trap leidt nu naar de ingang van een der kerkers.

werd naar de pijnkelder geëxpedieerd in de hoop dat hij daar de waarheid zou verkondigen. Helaas, de man hield voet bij stuk : Hij had, vloekte hij, met die misdaden absoluut niets te maken. Hij werd dan maar “wederomme ghebroght in vanghenesse (lees : put).” Zijn medeplichtige die niet alleen haar minnaar bleef beschuldigen maar bovendien haar aandeel in de moorden volmondig toegaf hoefde diensvolgens geen scherp examen te ondergaan. Op 13 mei “pronunciëerden schepenen de criminele sententie” en werden de 2 patiënten op de wreedaardigste manier geëxecuteerd. De man kreeg 5 nepen toegebracht met een gloeiend ijzer; hem werd een vuist afgehakt; dan werd hij opgehangen en vervolgens gevierendeeld. De deerne kreeg 3 nepen waarna ze werd opgeknoopt. Aan 2 bijzonderheden mogen we hier herinneren : de strafuitvoering had plaats vóór het huis van de misdaad (Onderbergen); tijdens de uitvoering ontstond een “cleene beroerte” onder het toekijkend publiek : een opschudding die veroorzaakt was door een op heter daad betrapte “bursensnider” die, mogen we aannemen, niet al te lang zal moeten wachten hebben om op zijn beurt kennis te maken èn met de put èn met Jan de Scherprechter.

Marcus van Vaernewyck vertelde van naaldeken tot draaiken en dat in geuren en kleuren het weerzinwekkend straattoneel in zijn “Van die Beroerlicke Tyden in die Nederlanden.”

Laten we de Put als “plaats van bewaring” verlaten om wat nader kennis te maken met de Put als “plaats van bestraffing”. In de regel bedroeg de straf “met de Put” niet meer dan 14 dagen.

Met 1 dag “Put” betaalde iemand zijn slecht gedrag in de gevangenis (lees Suikerlade) (1736).

Met 3 dagen werd een kleine (?) diefstal (1597) (1739) en opstand tegen de politie (1616) bestraft.

Met 5 dagen wegens landloperij (1732).

Met 8 dagen eveneens wegens landloperij (1648). 8 dagen was ook het tarief voor het bedreigen en beschimpen van een medegevangene (in de Suikerlade) (1634) en voor het stelen van een mans- en een vrouwenhemd (1740). Voorwaar duur betaalde hemden !

14 dagen werden toebedeeld aan Bernardine Bruggemen “ter causen van haer ondeugend ende straefbaer gedragh ten processe vermelt” (1783). Naar mijn gevoelen een tamelijk vage beschuldiging. Omdat hij dronken aangetroffen werd, kreeg een landloper eveneens 14 dagen te verwerken (1628) evenals de man die klederen van 2 soldaten gekocht had en die twee geholpen had bij hun deserteren (1731).

Meestal ging aan de straf “met de Put” een andere straf gepaard.

Deze kon bestaan uit het betalen van boeten of gevangenskosten; uit het "sitten te waeter ende te broode"; uit het vragen van vergiffenis "in u lijnwaet op beede u knijen Gode van hemelrijcke, heere ende weth vergeffnisse te bidden"; uit het in de boeien klinken; uit de tot 10 jaar olopende verbanning.

Volgens la tête du client mochten sommige veroordeelden een of meermalen daags de Put verlaten, meestal om zich - enkelen met de ijzers aan de benen - in het Vierkant wat te gaan warmen. Of om er de nacht te gaan doorbrengen.

Vergelijken we de in het Gravensteen uitgesproken vonnissen met die op het Stadhuis geveld, dan stellen we vast dat door de twee banken met nagenoeg gelijke maten gemeten werd. Met dien verstande nochtans dat de heren schepenen toch wat vrijgeviger schijnen geweest te zijn. Een paar voorbeelden : Omdat een dronkaard slagen uitgedeeld had mocht hij gedurende 24 dagen de Put in (1607). Een andere geweldenaar (omdat hij niet dronken was ?) had er 30 te incasseren (1608). Een recidivist in het uiten van bedreigingen kon het stellen met 42 dagen (1614). Een jonge (hoe jong ?) bedelaar diende het gedurende 75 dagen zonder bedelen te stellen (1617). En een slager die wat met zijn hakmes rondgezwaaid had, gedurende 90 dagen zonder te kunnen vleeshouwen (1717).

Bent u het met mij eens dat we bij het bezoeken (van ver !) van 's Gravensteens Donkere Put, stof te over hebben om daar wat te staan prakkezeren ?

(1) Mocht u het soms vergeten zijn : Het was in het Grand Châtelet dat de Franse koning Filips de Schone onze graaf Gwijde van Dampierre, diens zonen Robrecht van Bethune en Willem van Crèvecoeur en een honderdtal Vlaamse edellieden gedurende 14 dagen gevangen zette (mei-juni 1300) vooraleer ze tot 1305 in verschillende gevangenissen op te sluiten : Gwijde in het kasteel van Compiègne, Robrecht in dat van Chinon en Willem in dat van Issoudun in Berry.

M. VAN WESEMAEL

BRONNEN

H. van Duyse, Le Château des Comtes de Gand, Anvers, 1892.

J. de Waele, Etude sur l'Age des différentes parties du Château des Comtes, Gand, 1897.

Pr. Claeys, Le Château des Comtes, La Flandre libérale, 25.11.04

A van Werveke, Château des Comtes, in Gand, Guide illustré, Gand 1905

J. de Waele & A. van Werveke, Château des Comtes de Flandre à Gand, Guide du visiteur, Gand, 1905.

J. de Waele & A. van Werveke, 's Gravensteen te Gent, Gids voor de Bezoeker, Gent, 1906. Herdrukken 1914 (3de); 1934 (5de); 1976.

A. van Werveke, De onderaardsche Gevangenissen van 's Gravensteen, in De Vlaamsche Gids, 1909, 354-365; 439-457

A. van Werveke, Gedenkbladen, Gent, 1936.

DE SINT-LIEVENSPOORT TE GENT

In het januari-nummer 1975 van Ghendtsche Tydinghen werd gehandeld over de Keizerpoort. Als vervolg komt thans de Sint-Lievenspoort aan de beurt. De poort werd gebouwd in het begin van de veertiende eeuw en wel in de verlenging van de Sint-Lievensstraat. De naam staat in verband met de heilige Livinus of Sint-Lieven, patroon van Gent en met de gemeente Sint-Lievens-Houtem. Deze gemeente dankt haar naam aan de heilige Livinus, Iers bisschop, die in de zevende eeuw het Evangelie predikte in Vlaanderen en hier werd vermoord. Zijn relikwieën werden naar Gent overgebracht in de elfde eeuw en geplaatst in de Sint-Baafsabdij. De Sint-Baafskatedraal bezit naast een Sint-Livinuskapel talrijke voorstellingen van de heilige Livinus : een glasraam van ± 1910 met acht taferelen uit het leven van Sint-Livinus, een schilderij "Marteldood van H. Livinus", een muurschildering in de krypte, alsook de prachtige koormantel van Lieven Hugenois met op het kaproen de H. Livinus op zijn troon en op de sierbanden zes taferelen uit de legende van de H. Livinus volgens een Vita geschreven door Bonifacius, monnik in de Sint-Baafsabdij in de elfde eeuw. Jaarlijks en wel op 27 juni werden de relikwieën van de H. Livinus overgebracht naar Sint-Lievens-Houtem om 's anderendaags naar Gent terug te keren. De bedevaart lokte natuurlijk een massa volk. Aanvankelijk werd het relikwieschrijn gedragen, maar om de talrijke vechtpartijen onder de bedevaarders te voorkomen, die allen het schrijn wilden dragen, werd in 1469 besloten het schrijn op een wagen te plaatsen. Het Memorieboek vermeldt

"Item in dit jaer, was by hertoghe Kaerle geordonneert dat men voortan den Heleghen sant Menheere Sinte Lieven niet meer draghen en saude, maer voortan te waghene voeren, roupen, noch cryschen, omme te belettene vele quade onghereghelhede, die de jonghers userende zyn, den XXVIIen Wedemaent."

De processie bleef aanleiding geven tot wanordelijke en onzedelijke tonelen, zodat Keizer Karel bij art. 74 van de Concessie Caroline

van 1540 de processie afschafte. "Dat wy geaboliert hebben ende abolieren ten eeuwigen de wake van Half-Vasten, die men noemt Lauwet, de reyse ende 't dragen van St. Lieven 't Gauthem noch elders, mitsgaders de twee Broederschappen van S. Lieven buyten ende binnen".

De Sint-Lievenspoort moest degelijk gebouwd zijn, want de stadsrekeningen vermelden slechts zelden werken aan de poort. In 1572 werden als gevolg op het verslag van landmeter Pieter de Buck wachthuizen - sterke bouwwerken voorzien van een torentje - in de nabijheid van de poort gebouwd. Het rapport van P. de Buck werd opgesteld op verzoek van de schepenen om de stad behoorlijk te kunnen verdedigen. De stadspoorten bleven soms dagenlang gesloten. Pater de Jonghe vertelt in zijn "Gendsche Geschiedenis of te Kronyke van de Beroerten en Ketteryen binnen en omtrent de stad Gend sedert 1566 tot het jaer 1585" : "juli 1572 : Die van Gend hielden de S. Lievens en Heuverpoorten gesloten". In 1578 tijdens het verblijf van de prins van Oranje te Gent werden huizen en molens in de omgeving van de Sint-Lievenspoort afgebroken om te voorkomen, dat in geval de Spaanse soldaten de stad zouden aanvallen, ze er een schuilplaats zouden vinden.

Men weet, dat de lakenwevers in de verschillende wijken van de stad ramen plaatsten om het laken op te spannen, (zie M. Gysseling : Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen). De stadsrekening van 1348 spreken van "deghene die ten poorten stonden... ramen ande S. Lievenspoorte". Het Jaerregister van 1388 vermeldt "erfve metten husingen ende mueren daerop staende ende liggende buten up 't zandt by Sente Lievenspoorte daer de ramen plaghende te staene", waaruit we kunnen besluiten, dat in 1388 de ramen hier verdwenen waren.

De gebouwen van de poort werden verhuurd aan particulieren. Bij akt van 17 juli 1427 werd het gebruik van de Sint-Lievenspoort toegestaan aan een zekere Jan Seys.

"Wy Schepenen ende Raed der stede van Gend... ordonneren, stellen ende gheven over Janne Seys, timmerman, t'besit ende ghebruck van Sente Lievins-poerte, met allen den ghelaghen der voorseyde poerten toebehoerende, alzo sy ghestaen ende ghelegghen zyn."

Onder de voorwaarden willen we vermelden :

"ende voert dat hy in de waechusen van der poerten, en sal

stellen nocte houden geenerandre beesten, nocte up de vesten laeten gaen naer syn vermoghen; ende voert sal de voersyde Jan Seys, alle de wercken doen maeken up synen cost, die an de voorsejde poerte ende ghelaeghen vallen moghen.”

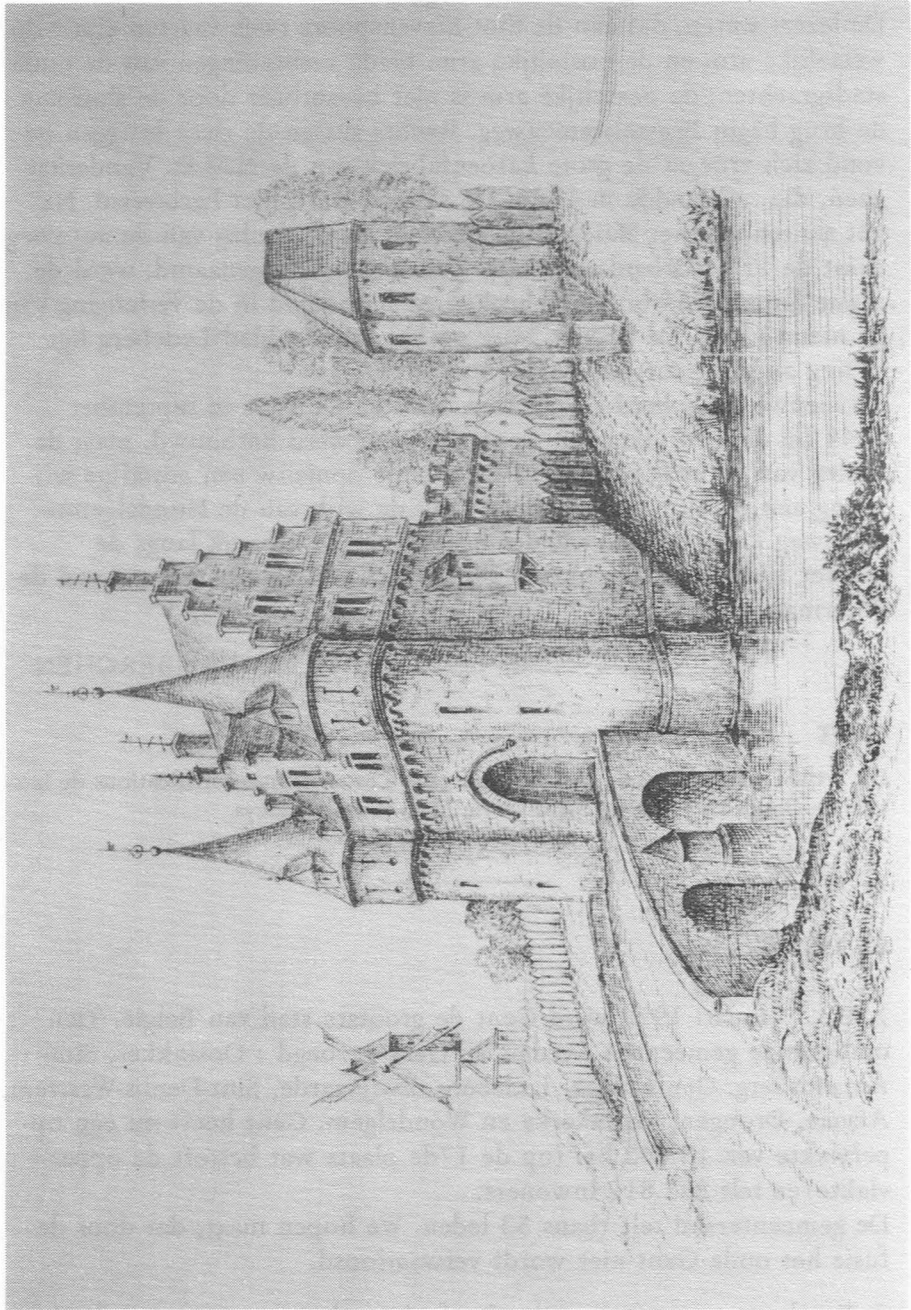
(zie : Diericx : Mémoires sur la ville de Gand, blz. 378)

In een akt van 19 oktober 1451, overgeschreven in het Jaerregister folio 30 wordt een leprozenziekenhuis buiten de Sint-Lievenspoort vermeld.

“... den gronde daer 't sieckhuus up staet buuten Sente Lievenspoorte”; “dat de ackersiecke voersejt de woeninghe van den voornoemden huusen daer upstaende, gebrucken souden...”

Op 12 januari 1447 had hertog Filips de Goede aan de Collatieraad gevraagd hem gedurende twaalf jaar een belasting van 18 grooten per zak zout te betalen. Het gevolg was een lange reeks schermutselingen, die eindigden met de slag te Gavere, die de Gentenaars verloren. Op 28 juli 1453 werd de vrede van Gavere getekend, waarbij de stad een boete van 350.000 gouden ridders moest betalen en waarbij ook als teken van onderwerping elke donderdag de Petercelliepoort en de Heuverpoort moesten gesloten blijven, omdat langs beide poorten de Gentse legers in 1452 de stad verlaten hadden om Oudenaarde te belegeren. Eerst in 1455 stelde men vast, dat het niet langs de Heuverpoort, maar wel langs de Sint-Lievenspoort was, dat de troepen Gent hadden verlaten. Op 23 juli 1456 werd dan het verbod betreffende de Heuverpoort opgeheven en nu toegepast op de Sint-Lievenspoort. Het verbod bleef geldig tot in 1476. We willen nog vertellen, dat in 1455 de hertog een vijfde van de opgelegde boete zal kwijtschelden. In 1458 zal Filips de Goede na tien jaar afwezigheid zijn intrede doen te Gent en er op een grootse wijze worden ontvangen; op de Poel werden door groepen het Lam Gods uitgebeeld. Dit is echter stof voor een ander artikel.

De illustratie is getekend naar het “Panoramisch Gezicht op Gent in 1534”, gezien van af Ledeberg. In het midden het poortgebouw links en rechts geflankeerd door een ronde toren. De stadsgracht is niet bevaarbaar. Een van de bogen van de brug werd gesloten door een ophaalbrug. Langs de binnenzijde stond een klein gebouw. Na de afschaffing van de octrooirechten in 1860 viel de poort in onbruik. Pr. Claeys schrijft : “Nous avons connu le passage étroit ménagé dans un bâtiment privé de ses toits et tombant en ruines. Ce débris de la porte de Saint-Liévin fut démoli à ras de sol vers

1860". Toen de stadsgracht verbreed werd tot een bevaarbare rivier werden in 1882 de grondvesten weggebroken.

De lezers weten, dat aan de Sint-Lievenspoort twee vaarten zijn : de westelijke arm en de oostelijke arm, beide verbredingen van de oude stadsgrachten; de oostelijke arm is niet bevaarbaar door de sluis aan de brug begin Brusselsesteenweg. Rechts tussen de twee bruggen bevond zich vroeger de grote katoenfabriek van de N.M.D. Vanderhaeghen, die afbrandde in 1926. De fabriek werd niet herbouwd. Na het sluiten van het Zuidstation in 1928 en de aanleg van de autoweg naast de Frère Orbanlaan, thans Zuidstationlaan genaamd, werd de eerste Sint-Lievensbrug afgebroken en herbouwd in de verlenging van de nieuwe weg. De tweede brug op het grondgebied Ledeberg ligt er nog en geeft toegang tot de Pynaertkaai.

De nieuwe brug werd opgeblazen door de Duitsers in september 1944 bij de bevrijding van Gent. De brug werd herbouwd, maar de aanleg van de afrit van de E3 betekende opnieuw een grondige wijziging aan de Sint-Lievenspoort. Ook de wijk van de Hundelgemse steenweg kreeg een gans ander beeld door de afbraak langs de rechter zijde van al de huizen vanaf de Sint-Lievenspoort tot aan de Botermarkt.

M. VANBERGHEN

NOOT

Dit artikel werd opgesteld aan de hand van "Les anciennes fortifications de la ville de Gand. La Porte de Saint-Liévin" van Prosper Claeys.

TE GENT

1. Op 1 januari 1977 werd Gent de grootste stad van België. Tien omliggende gemeenten werden bij Gent gevoegd : Oostakker, Sint-Amandsberg, Gentbrugge, Ledeberg, Zwijnaarde, Sint-Denijs-Westrem, Afsnee, Drongen, Mariakerke en Wondelgem. Gent heeft nu een oppervlakte van 15.642 ha. (op de 17de plaats wat betreft de oppervlakte) en telt 252.812 inwoners.

De gemeenteraad telt thans 53 leden. We hopen maar, dat door de fusie het oude Gent niet wordt verwaarloosd.

2. Een lezer vraagt ons : "Wie heeft de toelating gegeven tot het bouwen van de bunker in de Sint-Michielsstraat ?"

3. Te Woluwe-Sint-Lambert overleed op 25 oktober 1976 mevr. Simone Bergmans. Ze werd geboren te Gent op 7 december 1892. Ze was doctor in de kunstgeschiedenis en de archeologie en gaf les aan het Lyceum te Gent en aan de Ecole des Hautes Etudes. Als letterkundige schreef ze onder meer : *Le Patrimoine secret*, *Faligan*, *Sébastien en Moi, ce malade*. Haar voornaamste bedrijvigheid lag echter op het vlak van de kunstkritiek. Ze publiceerde *Les peintres de la vie profonde*, *L'Europe humaniste*, *La peinture ancienne, ses mystères, ses secrets* (1953) (Zie *Le Soir* 29,10,1976) Mevr. Simone Bergmans werd begraven op het gemeentelijk kerkhof te Gent. We vermoeden dat enkele van onze leden deze begaafde en artistieke dame hebben gekend.

4. In november 1976 vierde de Rotary-club van Gent zijn vijftigjarig bestaan. Ter dezer gelegenheid schonk de Rotary een belangrijke verzameling kunstwerken van Charles Doudelet aan de stad Gent. Deze verzameling bevat onder meer : 2.000 tekeningen, een vijftigtal schilderijen, een aantal litho's, boeken geïllustreerd door de kunstenaar, een beeldhouwwerk, het dodenmasker van Doudelet en een groot aantal brieven. Charles Doudelet, schilder en graveur behoorde tot de school van het symbolisme. Hij werd geboren te Rijsel in 1861; zijn ouders waren Gentenaars. Hij studeerde te Gent en is voornamelijk bekend als illustrator van de werken van Maeterlick. De belangrijke verzameling zal ondergebracht worden in het museum Van der Haeghen in de Veldstraat, waar het kabinet van M. Maeterlick reeds voor het publiek toegankelijk is en waar een zaal Victor Stuyvaert thans wordt ingericht. (*Le Soir* 19.11.1976)

5. De militaire bakkerij achter de Sint-Pietersabdij werd einde 1976 afgebroken. (zie *De Gentenaar* 20.11.1976)

In verband met het bouwjaar van de militaire bakkerij (zie *De Gentenaar* 21.11.1976) kunnen we het volgende meedelen : in het Jaarverslag van de stad Gent goedgekeurd op 27 september 1856 lezen we : "La boulangerie militaire est achevée depuis longtemps; la réception provisoire a été faite et la remise des bâtiments à l'autorité militaire aura lieu sous peu de jours". De bakkerij werd dus gebouwd in 1855-56; voorheen was de militaire bakkerij ondergebracht in het gewezen Sint-Agnete-klooster.

VRAAG EN ANTWOORD

VRAAG 75 van de Heer Statius J.: Zou iemand me kunnen zeggen welk oud kasteel in 1839 in de Nederscheldestraat stond en eventueel wat dat kasteel had te betekenen ?

VRAAG 76 : Kan iemand de oorsprong van de benaming Blaisant-vest verklaren ?

ANTWOORD OP VRAAG 74 DOOR DE HEER FR. VANDEN BROUCKE

Naar mijn weten was inderdaad in de periode 1900-1940 (?) te Sint-Amandsberg, Engelstraat huisnummer 1976 = de pottenbakkerij van Ch. Maes (vader) werkzaam.

Het bedrijf werd voortgezet na 14-18 (?) door de zonen Maes François en Jerome.

Volgens sommige bronnen was de feitelijke kunstenaar de oudste zoon Jules. Volgens andere personen die ook beweren de familie Maes gekend te hebben was de boetseerder een knecht (?).

Volgens een derde bron zou een dochter Maes = Weduwe Regnier te Sint-Amandsberg in de Verbindingstraat gewoond hebben. Doch op de plaatselijke bevolkingsdiensten is daar geen spoor van te vinden.

Jerome Maes de jongste zoon die een tijdje de pottenbakkerij voortzette zou laatst te Gent gewoond hebben in een huis op de Kalanderberg waar o.a. verzamelingen postzegels verkocht werden. François Maes moest einde 1916 bij gebrek aan afzet en ook bij tekort aan grondstoffen het pottenbakken stopzetten. Hij werd directeur van een "Amerikaans huis" ingericht door de Commission for relief in Belgium op de Dendermondsesteenweg.

Oorspronkelijk waren de voornaamste produkten van de pottenbakkerij Maes bloempotten, bakjes en schaaltes voor de bloemisterij e.d. Bij gelegenheid vervaardigde men er ook kaarspannen, vogels en allerlei kleine dieren, 't vrouwke met de kapmantel, een nabootsing van oude kaarslantaarnen en zo meer. Naar het heet legt men zich de laatste tijd vooral toe op het bakken van vazen en ander Vlaams kunstvaatwerk. Deze "poterie flamande" was gekleurd in verschillende tinten van groen, bruin, blauw en gele oker.

Daar het potwerk van Maes veel aftrok vond in Engeland draagt het veelal het inschrift "made in Belgium" en/of het nummer 125.

BIBLIOGRAFIE

Opnieuw kunnen we een groot aantal werken in verband met Gent vermelden; we beperken ons dan ook tot een zeer bondige opsomming.

Vooreerst de werken in verband met de herdenking van de Pacificatie van Gent.

1. *OPSTAND EN PACIFICATIE IN DE LAGE LANDEN*. Bijdrage tot de studie van de Pacificatie van Gent. Dit omvangrijk werk brengt ons de referaten van het tweedaags colloquium, dat gehouden werd te Gent op 22 en 23 oktober 1976. Het boek bevat achttien bijdragen, die de vrucht zijn van jaren studie door de referaathouders, allen prominente historici. Het boek bevat ook de tekst van het Pacificatieverdrag met begeleidende documenten en een aantal illustraties. Vakdeskundigen verklaren, dat het colloquium een nieuw licht heeft geworpen op de gebeurtenissen omstreeks 1576. Al wie belangstelling heeft voor deze periode van onze geschiedenis moet dit werk raadplegen. De uitgave werd verzorgd door de drukkerij Snoeck-Ducaju en kost 650 fr. Onze oprechte felicitaties aan de v.z.w. De Pacificatie van Gent, die het colloquium inrichtte.

2. *PACIFICATIE - COURANT*. Een speciaal nummer van *Clio* (nr. 189) werd geheel aan de Pacificatie van Gent gewijd. In verband met Gent bevat dit nummer de volgende bijdragen: "Gent vertrouwt op een duurzaam herstel van de vrede" en "Het Spaans kasteel te Gent ingenomen". Het maandblad *Clio*, uitgegeven door Ontwikkeling te Antwerpen, is bestemd voor de leerlingen van het middelbaar onderwijs, maar ook voor volwassenen is het zeer leerrijk.

3. *TRACTAET VAN DEN PEYS OF DE PACIFICATIE VAN GENT*. Deze brochure van 24 bladzijden is bestemd voor de Gentse jeugd "om bewust te worden van de waarden die onze voorvaders ons meegaven". De brochure werd kosteloos verspreid.

4. Door het stadsbestuur van Gent werden de volgende werkjes uitgegeven:

- Gids van het Stadhuis te Gent
- Museum voor Sierkunst. Gids voor de bezoeker.
- Gids van 's Gravensteen te Gent.
- Gids van de Sint-Pietersabdij te Gent.
- Bijlokemuseum. Beknopte gids.

Elk werkje bevat een zeer leesbare tekst met mooie illustraties. Ze-

ker zullen deze gidsen een groot succes kennen. Prijs : 25 fr. Verkrijgbaar in de historische gebouwen en in de Dienst voor Toerisme.

5. *ONZE-LIEVE-VROUW-SINT-PIETERS*. Korte schets. Geschiedenis en kunst. Ter gelegenheid van een tentoonstelling in de Sint-Pieterskerk werd deze brochure uitgegeven. We krijgen een geschiedenis van het kerkgebouw alsook een beschrijving van de talrijke kunstwerken, die in de kerk verzameld zijn.

6. *Suzanne Lilar : UNE ENFANCE GANTOISE*. We wensen de rijke inhoud van dit boek niet bondig samen te vatten. De titel is sprekend : we krijgen een prachtige, uiterst fijne autobiografie vol poëzie over de jeugdijaren van de letterkundige S. Lilar, die te Gent woonde voor de eerste wereldoorlog. Daarbij krijgen we een kijk op de Gentse burgerij van die tijd. De lectuur van dit literair werk durven we aan onze vrouwelijke leden zeker aanbevelen. Ze zullen er een waar genoegen aan beleven.

7. Door de Werkgroep van het Campo Santo met medewerking van het gemeentebestuur van Sint-Amandsberg werd eind oktober 1976 in de Sint-Amanduskapel de tentoonstelling Jan Frans Willems ingericht. Een catalogus werd uitgegeven met een korte levensschets van Jan Frans Willems door Prof. A. Deprez en een korte beschrijving van de 110 tentoongestelde documenten. We feliciteren de vereniging Campo Santo, die jaarlijks rond Allerheiligen aandacht vraagt voor een van de grote Vlaamse figuren (Van Duyse, J. de Saint-Genois, Loveling, enz.) en hopen, dat ze nog vele jaren haar piëteitsvol werk zal kunnen voortzetten.

8. *Het Leven van de Gentse Ziekenhuizen vanaf hun ontstaan tot op heden* door Dr. L. Elaut. Dr. Elaut, die altijd een grote belangstelling voor de geschiedenis van de geneeskunde heeft betuigd, vertelt ons de oorsprong en de geschiedenis van een 24 Gentse ziekenhuizen en dit tegen een achtergrond van sociale toestanden. Niemand beter dan prof. Elaut, die zijn ganse leven betrokken was in de geneeskunde en de verpleegkunde als hoogleraar en als arts, kon deze studie schrijven. "Het is een boeiend overzicht van het leven der Gentse ziekenhuizen in het licht van een eeuwenlange ontwikkeling der geneeskunde en der sociale hulpverlening" schreef een recensent. Het werk bevat ook talrijke illustraties. Prijs : 1.380 fr. (XII + 240 blz., formaat 245 x 175 mm., vollinnenband). Oplage : 600 exemplaren.

9. Katoenbaron zette zijn arbeiders in testament. (Lousberginstituut) in De Gentenaar van 19.10.1976.

10. De heer André Lecomte behaalde het licentiaatsdiploma aan het Hoger Instituut voor Stedebouw, Ruimtelijke Ordening en Ontwikkeling met zijn studie "Nieuwbouw in de stad Gent : analyse en stedebouwkundige konsekwenties. 1950-1974". Na een grondige ontleding van de huidige toestand worden de vergissingen gemaakt tijdens de periode 1950-1974 aangetoond. We hopen, dat met de besluiten van deze studie in de toekomst zal rekening worden gehouden. (zie de Gentenaar 12.11.1976)

11. *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen*. Deel 4 n.a.

Op 17 november jl. stelde de Minister van Nederlandse Cultuur, Mevrouw De Backer, op een persconferentie gehouden in de Gemeenteraadszaal van ons stadhuis, het boek voor "Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen" - Deel 4 n a.

Dit deel is uitsluitend gewijd aan de Gentse Kuip en is een vrij uitgebreide inventaris van ons ongelooflijk rijk architecturaal bezit. Het is een prachtig en luxueus, 677 blz. tellend boek. Alle merkwaardige gebouwen in de Kuip worden er in besproken. Het terugvinden van een bepaald gebouw gebeurt vlug en zonder moeite aangezien het besproken wordt bij de straat waarin het zich bevindt en dat alle straten alfabetisch geklasseerd staan.

Meer dan 300 foto's van normale grootte plus een compleet fotoarchief van meer dan 1.500 contactafdrukken. Voeg daarbij : 16 prachtige kleurenplaten, 23 plattegronden, 6 gekleurde deelplaten, 20 tekeningen en 1 vouwblad met schema van de stadsuitbreiding. Het eigenlijke inventariseringswerk gebeurde op precies 1 jaar tijd en werd op degelijke wijze uitgevoerd door 3 licentiaten in de Kunstgeschiedenis, Chris Bogaert, Kathleen Lanclus en Mieke Verbeeck, die tevens een kunsthistorische inleiding schreven over de behandelde architectuur. Ons lid Adriaan Linters leverde een bijdrage over de industriële archeologie en een andere van onze leden, Ir. André Mertens, lag aan de basis van heel wat merkwaardig fotomateriaal. De leiding en coördinatie berustte in de handen van Suzanne Van Aerschot. Mevr. Frieda Dambre-Van Tyghem schreef een algemene historische en geografische inleiding. (Ook al weer ene van onze leden !)

Uiterst verzorgde druk van Snoeck-Ducaju. Dit alles werd uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Nederlandse Cultuur.

De prijs : 880 fr. Duur ? Neen, belachelijk goedkoop. Het dubbele

van deze prijs zou zeker niet overdreven geweest zijn. Een goede raad aan al onze lezers : Schaf u zo vlug mogelijk dit standaardwerk aan. U zult er nooit spijt van hebben. Te bekomen in alle goede Gentse boekhandels.

12. De Heer Aaron Declercq behaalde het diploma van licentiaat aan het Hoger Instituut voor Stedebouw, Ruimtelijke ordening- en Ontwikkeling met zijn studie "De Beluiken in het kader van de stadsrenovatie te Gent". We hopen, dat aan deze grondige studie voldoende aandacht zal worden geschonken. (zie Vooruit : 26.11.1976 en De Gentenaar 30.11.1976 en 2.12.1976)

13. Onlangs verscheen de grammofoonplaat "Hier spreekt men... Gents nr. 3" van Leo Martin en Romain Deconinck. De plaat biedt zes teksten, de speeltijd duurt 30 minuten. Wie van een pittige volkstaal houdt, zal zeker deze plaat niet willen missen. (uitgave Omega)

14. *EEN SCHOOLVRIEND VAN EEN BIOGRAFIE*

Heeft de uitgever ons met een klaasgeschenk willen verrassen ? Ogen-schijnlijk wel want het was op 7 december dat ik het (natuurlijk op voorhand betaald) geschenk in kwestie in de bus kreeg.

Om verscheidene uiteenlopende redenen heet in het door Fibula-Van Dishoeck, Haarlem, genomen initiatief, het boek getiteld "Een Vlaamse graaf van Europees formaat Filips van de Elzas" op de markt te brengen, een heuglijke en welkome gebeurtenis. Primo omdat het boek een postuum werk is van Prof. Dr. Hans van Werveke, een van de uiterst zeldzame historici die zich volbloed Gentenaar mogen (mochten) noemen.

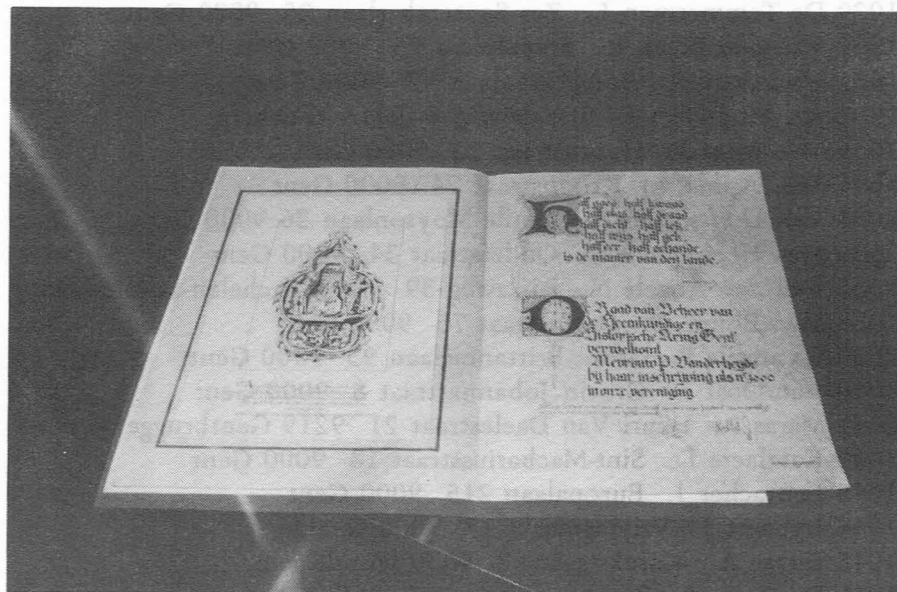
Het boek leest u als een boeiende roman, wat zeg ik, als een detectiveverhaal want voortdurend kruipt de auteur in de huid van een uitgeslagen Holmes.

Ik zal mij dan ook wachten een samenvatting van het verhaal te geven. Laat ik alleen maar aanstippen dat Filips vanuit alle hoeken bekeken wordt : als bouwheer (van het Gravensteen), als staatsman, als krijgsman, als kruisvaarder, als beschermheer van de kerk, als rechtsbedeler, als geletterde, als mens. Bovendien werd de tekst opgeluisterd door verklarende kaartjes en een oordeelkundige keuze van prachtig uitgevoerde foto's (40 in aantal) van in hoofdzaak kunstwerken en miniaturen uit handschriften.

Van meer dan een gelegenheid maakten we gebruik om te onderlijnen hoe groot Hans' waardering voor en verering van zijn vader was. Eens te meer leverde hij daarvan het bewijs door zijn laatste pennevrucht, kort voor zijn dood voltooid, aan die geliefde vader op te

dragen : "Ter nagedachtenis aan mijn vader, Alfons Van Werveke, eerste conservator van 's Gravensteen." (V.W.)

LIDKAART NR. 1.000

Dat een specifiek Gentse vereniging gesticht in 1971 nauwelijks 5 jaar later haar 1.000e lid zou inschrijven, zullen wel weinigen bij de stichting vermoed hebben. De Kring had dan ook gemeend dat het niet paste deze lidkaart zo maar langs de post op te sturen en heeft dit symbolisch gebeuren een klein beetje luister willen bijzetten.

Op 26 september jl. werd in de zaal van de A.S.L.K. deze lidkaart overhandigd aan Mevrouw P. Vanderheyde uit St.-Martens-Latem. Als geschenk ontving zij het prachtig boek "Het Gent van Geo Langie". Geo die aanwezig was op deze kleine plechtigheid, had er aan gehouden aan Mevrouw Vanderheyde bloemen aan te bieden. Verder ontving zij nog een oorkonde. Zeker een mooi geschenk als men weet dat ze gemaakt werd door onze vriend, de gekende Gentse calligraaf Gust Rouquart.

Op een van de foto's kunt u deze oorkonde zien. Op de andere bemerkt u ons Lid nr. 1.000 omringd door Geo Langie en enkele bestuursleden van onze Kring.

AANVULLENDE LEDENLIJST

- 1026 Blommaert G. Oilamstraat 30 9000 Gent
- 1027 Brodahl F. Hooistraat 200 9210 Heusden
- 1028 Demild T. Rooigemlaan 186 9000 Gent
- 1029 De Temmerman L. Zes Septemberlaan 25 9000 Gent
- 1030 Van den Breen R. Stapelplein 25 9000 Gent
- 1031 Haencaert R. Burggravenlaan 97 9000 Gent
- 1032 van Moeffaert E. Binnenweg 4 9218 Ledeberg
- 1033 Mw. Mees P. Hoornstraat 25 9000 Gent
- 1034 Mw. Arickx M. Kroonstraat 24 9000 Gent
- 1035 Van Dousselaere G. Emile Moysonlaan 26 9000 Gent
- 1036 Mw. Hebbelinck D. Onderstraat 34 9000 Gent
- 1037 Van den Abeele N. Rijksweg 39 9860 Machelen-aan-de-Leie
- 1038 Mw. Bonne G. Ossenstraat 75 9000 Gent
- 1039 Wyndaele P. Groot-Britanniëlaan 93 9000 Gent
- 1040 Van Oost E. Gravin Johannastraat 8 9000 Gent
- 1041 Maras R. Henri Van Daelestraat 21 9219 Gentbrugge
- 1042 Ketelaere D. Sint-Machariusstraat 18 9000 Gent
- 1043 Lentacher J. Europalaan 215 9000 Gent
- 1044 Lybaert J. Vrijdagmarkt 17 9000 Gent
- 1045 Buyse A. Morekstraat 52 9030 Wondelgem
- 1046 De Baets A. Zandpoortstraat 14 9000 Gent

- 1046 De Baets A. Zandpoortstraat 14 9000 Gent
 1047 Duverger J. Toekomststraat 23 9110 Sint-Amandsberg
 1048 Vanhuysse J. Avelgemstraat 42 8550 Zwevegem
 1049 Mw. Hublé-Vankenhove N. Baron Casierlaan 37 9910 Maria-
 1050 De Vos L. Duysburghstraat 2 bus I 1020 Brussel (kerke
 1051 Tanghe A. Hoogstraat 43 9000 Gent
 1052 De Wilde J. Meerbekerstraat 131 9050 Wondelgem
 1053 Mw. Willaert N. Grondwetlaan 18 A bus 3 9110 Sint-Amands-
 1054 De Neve Beekstraat 23 9219 Gentbrugge (berg
 1055 Scharre G. Waterlelielaan 8 9030 Wondelgem
 1056 Pauwels F. Sint-Pietersnieuwstraat 81 9000 Gent
 1057 Hoozee R. Coupure Links 551 9000 Gent
 1058 Sion M. Land van Waasdreef 33 9000 Gent
 1059 Van den Bossche J.B. Stropstraat 9 9000 Gent
 1060 Van Herzeele E. Gustaaf Callierlaan 218 9000 Gent
 1061 De Clercq L. Kineastlaan 54 9030 Wondelgem
 1062 Gautier A. Nieuwpoortstraat 16 9000 Gent
 1063 Van Den Daele G. Prudens van Duyseplein 12 9000 Gent
 1064 Mw. Impens-Debaillie Antwerpsesteenweg 284 9110 Sint-A-
 1065 Van Heuverswijn M. De Pintelaan 31 9000 Gent (mandsberg
 1066 Van Peene H. Krijgslaan 200 9000 Gent
 1067 Stedelijk Internaat van Jongens Kramersplein 18 9000 Gent
 1068 Mw. Wauters-D'haen E. Wintertuinstraat 6 9000 Gent
 1069 Van Durme D. Legen Heirweg 2 9120 Destelbergen
 1070 Van Innis J. Eenbeekstraat 45 9120 Destelbergen
 1071 De Meunynck P. Rabotstraat 78 9000 Gent
 1072 De Landsheer J. Blauwhofdreef 16 9290 Berlare

De laatste vier leden ontvingen een geschenk-abonnement van dokter J. Thibau.

KENT U HET TIJDSCHRIFT "ONS HEEM"

Uw bond is aangesloten bij het provinciaal Verbond voor Heemkunde, dat zelf deel uitmaakt van het Landelijk Verbond voor Heemkunde. Het tweemaandelijks tijdschrift van het Landelijk Verbond voor Heemkunde bevat 282 blz. en 103 afbeeldingen en kost 250 fr. te storten op postrekening 000-0495981-20 Verbond voor Heemkunde, v.z.w. St.-Martens-Latem. Elke jaargang bevat een of twee speciale themanummers. Van de oude jaargangen kunnen slechts de bijzon-

dere nummers, gewijd aan tin, haard, tegel, boerderijen, herbergen, Dr. J. Weyns, kant, ijzeren afsluitingen, heemschut en heemtaal afzonderlijk bekomen worden. Bestellingen van die nummers, alsmede oude jaargangen en andere uitgaven dienen schriftelijk overgemaakt aan Lic. A. SMEYERS, Grootveldstraat 12, 1641 Alseberg.

Erratum : decembern timer 5de jaargang : Laatste regel blz. 252 : Lees "In 1605" en niet "In 1505".

TOEN DE FRANSE KONING DE GENTSE WITTE KAPROEN DROEG !

Op 28.4.1413 brak te Parijs onder het volk een opstand uit tegen de koning Karel VI en de misbruiken en willekeur die aan zijn hof heersten. Die revolte werd geleid door Simon le Coutelier, die als bijnaam had : "Caboche". De opstandelingen werden naar die naam "Cabochiens" geheten. Op die tijd verbleef Jan zonder Vrees te Parijs, waar hij zeer populair was. Alhoewel zijn persoonlijke vriend, de hertog van Bar, door de Cabochiens was aangehouden reageerde hij niet. Bloedige dagen volgden : aanhoudingen werden door de opstandelingen gedaan en zelfs de koninklijke familie kreeg het benauwd. Om de gemoederen te sussen benoemde de koning vooraanstaande Cabochiens tot hoge posten. Een ervan werd kanselier, een andere kapitein van Parijs, enz. Te midden van die woelingen arriveerden te Parijs afgezanten van de Staten van Vlaanderen. Ze kwamen Jan zonder Vrees vragen, zijn zoon, de latere Filips de Goede, die bij zijn vader was, voor zijn opvoeding terug naar Gent te sturen. De afgevaardigden werden op het stadhuis door de Cabochiens op een uitbundige wijze ontvangen. Ze roemden er de onwrikbare wil en de opstandigheid van de Vlamingen en in het bijzonder van de Gentenaars. Ze verbroederden seffens en er greep een banket plaats. Dáár schonken de Gentenaars enige witte kaproenen, als een teken van vriendschap, aan de opstandige Parijzenaars. Voorzien van deze hoofddeksels trokken de 'Cabochiens' de stad in en eisten van de dauphin en andere hoogwaardigheidsbekleders aan het Franse hof; dat zij ze op het hoofd plaatsten, wat gebeurde. Ook Karel VI deed dit en coiffeerde zich met de Gentse Witte Kaproen ! Eeuwen later zal Lodewijk XVI hetzelfde doen met de frysische muts.

ALFONS DE BUCK

(Bijlage bij Ghendtsche Tydinghen Januarinummer)

DE KL...

'k Zei aan mijn wijf eens met verdriet,
'k En vind geen stof meer voor een lied,
Of klucht aaneen te stooten; (bis)
'k Vaag al uw liedjes aan mijn kont,
Dicht van den bok zijn kl... (bis)

Daarmee die wist ik nu toch iet,
Ik pak een pen en schreef subiet,
Wat koe en peerdenpooten; (bis)
'k Was wed'rom welgezind en blij,
Ik sloege daar op een, twee, drij,
Een liedje uit mijn kl... (bis)

Ik was laatst op 'nen achternoen,
Op 't ijs een wandeling gaan doen,
Met kloefen aan mijn pooten (bis)
Het ijs die lag zodanig glad,
Mijn wijf die rolde op haar gat,
En ik vloog op mijn kl... (bis)

Ik speelde laatst eenen soupé,
En 'k smulde daar eens lekker mee,
'k Moest mée mijn vrienden stooten (bis)
Zij schonken mij gedurig wijn,
Ik kreege daar nu toch fijn,
Een stuk al in mijn kl... (bis)

'k Zag in de maneschijn een paar,
Zij praatten lieflijk met malkaar,
Hij ging haar nooit verstooten; (bis)
Hij zweerde 't meisje eeuw'ge trouw,
Hij ging ze nemen voor zijn vrouw,
Maar 't was voor haar te kl... (bis)

De Franschman trok naar 't oorlogsveld,
Om te gaan vechten 'lijk nen held,
Om Frankrijk te vergrooten; (bis)
Zij trokken spoedig naar Berlijn,
Maar toen zij kwamen aan de Rhyn,
't Was tegen hulder kl... (bis)

Wanneer gij vraagt een pintje bier,
Den baas bestelt u mête plezier,
Maar let wel op zijn pooten; (bis)
Uw glas is bijna vol mête schuim,
Daarbij een bomke van 'nen duim,
Hij kan goed menschen kl... (bis)

Vreest geen gevaar gij jonge jeugd,
En laat de glazen vol van vreugd,
Tegen malkander stooten; (bis)
Al preekt de paster nog zo fel,
En dreigt hij met het vuur der hel,
't Is al voor ons te kl... (bis)

Om voor zijn zonden te voldoen,
Moet 't boerke een offrande doen,
Van beesten klein en grooten; (bis)
De paster heeft het zo gepreekt,
Al wat hij in zijn renne steekt,
Dat slaat hij in zijn kl... (bis)

Gij mannen past op uw vrouw,
Stelt in den biechtstoel geen betrouw,
Nog in den priesters pooten; (bis)
Al leest hij in ne kerkenboek,
Hij heeft ook liefde in zijn broek,
En strecken in zijn kl... (bis)

'k Heb geen soldaten meer vandoen,
Zoo sprak de paus met veel fatsoen,
Vertrekt maar met de booten; (bis)
En laat mij toch een beetje g'rust
G'hebt lang genoeg mijn voeten gekust,
Kust nu een beetje mijn kl... (bis)